

БІЛІМ КІПТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

№ 11 (173), 2022

Қараша
Ноябрь

2011 жылдан бастап ай сайын шығады — С 2011 года выходит ежемесячно

Журнал 2006 жылдың қаңтар-ақпан айынан бастап қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издается с января-февраля 2006 года на казахском и русском языках

(Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический педагогический журнал)

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

М. Жұманов, Ж. Еркінбекова	
Республика күні – ұлттық мереке күні	3
А. Кальжанова	
А. Байтұрсынұлының «Қай әдіс жақсы?» сұрағына жауап бергендегі мұғалімдік ізденісі.....	5
П. Абдуллаева	
Психологиялық-педагогикалық зерттеулердегі «Эмоционалды салауаттылық» ұғымының мәні.....	8
К. Тергемес, А. Дәулеткелді	
Исследование эффективности гидрофобных материалов для борьбы с гололедом и загрязнением изоляторов энергетического оборудования в климатических условиях Казахстана	12
О. Капитанова	
Практика моделирования функциональной грамотности у учащихся парадигмой «4К» в условиях реализации новых предметных концепций	18
Н. Кардакова	
Актуальные вопросы преподавания общественных дисциплин.....	21
Ж. Баратова	
Подростковый возраст: задачи и проблемы.....	25
Н. Лабазанова	
Подросток в обществе.....	28
К. Баймуратова	
Комбинаторика формулаларын қолданып есептер шығару	33
Г. Смаилова	
Ағылшын тіліндегі танымал әндер арқылы оқушыларды оқыту ерекшеліктері	37
А. Туруспекова	
Dream Vacation.....	39

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

**БІЛІМ КІПТІ -
КЛЮЧ ЗНАНИЙ**
журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, №10965-Ж куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды
21.11.2022 ж.
Сандық басылым.
Тапсырысы: 322.
Басылым индексі: 75488

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел:
8 777 303 37 67.
Эл. пошта:
pedagog-ltd@mail.ru

Журнал «Rado Print»
баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,
кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат Раймқұлова

Редакциялық алқа: Редакционная коллегия:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, А.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.

Ә. Дүйсебек — Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім академиясының вице-президенті.

А. Миразова — ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек ері.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде сақтаңыз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс арқылы, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны на компьютере и сохранены в формате программы Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте электронной почтой (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Учредитель:

ООО «Педагог LTD»

Главный редактор: Г. КУСТАНОВА
Журнал перерегистрирован в Министерстве
связи и информации РК. Свидетельство
№10965-Ж от 20.05.2010 г. Астана.

Подписано в печать 21.11.2022 г.

Печать цифровая.

Заказ 322.

Подписной индекс: 75488

Адрес редакции:

050036, г. Алматы,

Мкр. Мамыр-2, 13-7.

Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;

Моб.т.: 8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии

«Rado Print».

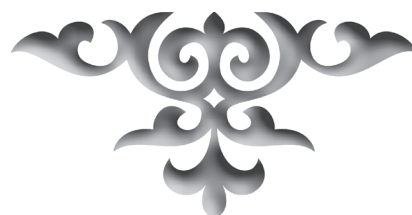
Адрес: г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Республика күні – ұлттық мереке күні

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің физика-техникалық факультетінің студенттер жатақхана-сында Республика күніне орай «Жылу физика және техникалық физика» кафедрасының оқытушыларымен магистранттары ұйымдастыруымен шағын іс шара өткізілді. Бұл шараға жатақхана студенттерімен магистранттар пікір алмасып баяндамалар жасады. 1-курс магистранты Еркінбекова Жаннұр баяндамасына тоқталсақ.

Қазақстан, ұлан далам,
Ұлы байтақ ұран далам.
Мол байлықтың мерейі бар.
Жеңіс үшін ұрандаған.

Бүгін өзімнің Қазақстаным туралы мақтанышпен көптеген жақсы сөздер айтқым келеді. Отанымның ең басты тағдыры тәуелсіздігі мен егемендігі! Ең біріншіден 1990 жылы Қазақстан өзінің егемендігін жариялады. Екіншіден халыққа, елге өзінің егемендігін дәлелдеді. 1990 жылы 25 қазанда Қазақстанның егемендігі қабылданды. Осы жылдан кейін Қазақстанды егеменді Республика деп атаған. 25 қазанда Қазақстан Республикасының егемендігі туралы Декларация қабылданды. Бұл біздің мемлекетіміздің құрметі және мақтанышы. Осы күнді «Республика күні» деп атаған.

Республика күні – ұлттық мереке. Бұл күнді барша қазақ халқы аңсап, армандаған. Бақытымызға орай Қазақстан қазіргі өтпелі кезеңнің қиындықтарына, қарама-қайшылықтарына қарамастан Тәуелсіз Мемлекеттер Достығы ішінде тыныштығын, бейбіт тіршілігін сақтап келе жатқан бірден-бір ел. Осы фактор-

ға алаңсыз сеніп, іс-әрекетсіз, қаннен-қаперсіз, қол қусырып отыра беруіміз дұрыс па? Әсіресе, тап бүгіндей алмағайып өтпелі кезеңді байтақ елімізде жүздеген ұлт өкілдері тұратынын және қос қапталымыздағы алып көршілеріміз бар екенін ескерсек, бұл нағыз отпен ойнаумен пара-пар емес пе? Тіпті әрі-беріден соң біздің әлі буыны бекіп, қабырғасы қатаймаған жас мемлекетіміздің жоғын жоқтап, мұның мұндайтын, қалың бұқарамен етене байланыстыратын және байыпты мемлекеттік саясатты мейлінше ынталы әрі ықыласты жүргізетін шынайы қамқоршысы, қолдаушысы мен қорғаушысы кім болмақ?

Міне, бұл барша сергек ойлы, сезімтал жүректі, жанашыр жандарды көптен бері ойландырып, тереңінен толғандырып, жұмыла жауап іздеуге кезек күттірмес көкейкесті өзекті мәселе.

Демек, бұдан шығар қорытынды: қазір бізге көсегесі көгерген, іргелі өркеніетті ел, өзгелермен терезесі тең қуатты біртұтас халық болуды қамтамасыз ететін пәрменді идеология ауадай қажет-ақ.

Тұжырымдай түссек, ұлттық және адамзаттық рухани құндылықтарға қозғалыстар мен саяси партиялар жинақталған оң тәжірибелерге негізделген мемлекеттік идеология, Қазақстан Республикасының егемендігі мен тәуелсіздігін нығайтуға, құқықтық мемлекет құруға және ең бастысы адамдардың игілігіне қызмет жасауға тиіс.

Қазақстан мемлекеттік тәуелсіздік алғаннан бері отыз бір жыл. Тарих ауқымын алғанда бұл уақыт жиынтығы ғана, ал мұн-

дай уақыттың ішінде, әлбетте, мемлекеттік дамудың сапалық жағынан жаңа үлгісін қалыптастыру біршама қиын. Отыз бір жыл — бұрынғы бірқалыпты тіршіліктің талай жылдарына татитын уақиғаларды бойына жинақтаған уақыт болды.

Қазақстан егеменді, тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасты және әлемдік қоғамдастықтың толық құқылы мүшесі, оның ажырамас бөлігі. Біріккен Ұлттар Ұйымының мүшесі болды. Қазіргі кезде Қазақстан Республикасы әлемнің 117 мемлекетіне танылды, олардың 105-мен дипломатиялық қатынастар орнатылды. Мемлекетаралық және Үкіметаралық 800-ден астам Шарттар мен Келісімдер жасалды. Бұл кезең еліміз үшін мемлекеттік құрылым мәселелерінің бірінші дәрежелі маңызы болды. Жаңа мемлекеттіліктің іргелі негіздері қаланды, қоғамдық дамуды реттеп және бағыттап отыратын қабілетті біртұтас мемлекеттік билік қалыптасты.

Қоғамның рухани өміріне, оның әлеуметтік көңіл-күйіне, ұлттық сананың өсуіне байланысты салаларда да біршама күрделі жұмыстар атқарылды. Қазақстан зайырлы, демократиялық, құқықтық және әлемге ашық мемлекет құруда. Бұл принциптер біздің конституциямызда баянды етілген.

Қазақстан Республикасы азаматтарына нәсіліне, ұлтына, жынысына, тіліне, әлеуметтік, мүліктік және лауазымдық жағдайына, әлеуметтік тегіне, тұрғылықты жеріне, діни көзқарасына сеніміне, қоғамдық бірлестікке мүшелігіне, сондай-ақ бұрын қылмыстық жазаға тартылғанына қарамастан құқықтар мен бостандықтар теңдігіне кепілдік беріліп, азаматтарды кемсітушіліктің кез-келген түріне тыйым салған.

Азаматтарды патриотизмге, азаматтыққа тәрбиелеу мемлекеттің, барлық қоғамдық ұйымдардың, кезек күттірмейтін негізгі міндеті. Азаматтық келісім негізінде әрдайым мемлекет пен халықтың, мемлекет пен жеке сектордың бірлігі дамып келеді. Нақ осының арқасында көптеген елдер дағдарыс пен жақсылықты еңсере білді.

Республиканың үміті мен мақтанышы — бұл біздің жастар, өскелең ұрпақ, біз қалыпты өмір сүру үшін барлық қажетті жағдайларды қамтамасыз етуіміз керек. Оларға өздерін жүзеге асыра алатын, өздеріне және Отанына пайда әкелетін ең жақсы білім мен болашақты беріңіз. Ата-аналар балаларға Республика күні мерекесінің не екенін және оның бүкіл ел үшін қандай маңызы бар екенін түсіндіруі керек. Кішкентай азаматтар бала кезінен бастап біз өмір сүріп жатқан мемлекеттің қалай дамып, өскенін білуі керек, тарих өткеннің бір бөлігі болып көрінбеуі үшін оның принциптері мен идеяларын түсінуі керек. Қазақстан Республикасының күні де біздің үнемі дамып келе жатқан мемлекетіміздің мерекесі болып табылады, өйткені біз осы жылдар ішінде көп нәрсеге қол жеткіздік және одан да көп нәрсеге қол жеткіземіз.

М.Ә. ЖҰМАНОВ,
әл-Фараби атындағы Қазақ
Ұлттық университетінің
«Жылу физика және техникалық физика»
кафедрасының доценті.
Жаннұр ЕРКІНБЕКОВА,
әл-Фараби атындағы Қазақ
Ұлттық университетінің
«Жылу физика және техникалық физика»
кафедрасының 1-курс магистранты.
Алматы қаласы.

А. Байтұрсынұлының «Қай әдіс жақсы?» сұрағына жауап бергендегі мұғалімдік ізденісі

Айгуль Мирасовна КАЛЬЖАНОВА,
Қостанай облысының білім беру басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің №2 гимназиясы» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі.
Рудный қаласы.

Атақты ағартушымыз, ұлы педагог Ахмет Байтұрсынұлының «Қазақ» газетінің 1914 жылғы 62-санында «Мектеп керектері» деген мақаласындағы: «...әуелі мектепке керегі — білімді, педагогика, методикадан хабарлар оқыта білетін мұғалім. Екінші — оқыту ісіне керек құралдар қолайлы һәм сайлы болуы. Құралсыз іс істелмейді һәм құралдар қандай болса, істеген іс те сондай болмақшы...», — деген сөздері бүгінгі күні де білім беру мазмұнындағы өміршендігі бар екендігі сөзсіз. Осы орайда, білім беру жүйеміздегі соңғы жаңалықтарға қарағанда, біздің білім беру Министрлігіміздің тарапынан қаншама өзгерістер енгізуде, оның ішінде оқыту үрдісін геймификациялау, ойын технологиясы, білім беруді ұйымдастыру құралы сияқты ұғымдар қазіргі кезде белгілі бір трендке айналуда.

Өткен жылы мен Педагогикалық шеберлік орталығының басшылығымен ұйымдастырылған, «Білім беру жүйесіндегі геймификация алаңында» шығармашылық топ құрамында оқу жылы бойы онлайн түрде дәріс алып, бұның нәтижесінде бәріміз жұмылып,

«Ойна да, сөйле!» үстел үсті ойынын жасадық.

Жалпы, «Геймификация алаңы» жайында тоқталып кетсем, бұл, расымен де керемет шығармашылық үдеріс, өйткені ойын жасау — бұл бір бөлек болса, ал оның біздің бағдарламамызға сай етіп құрастыруы, өзге ұлт өкілдеріне қызықты етіп жасауы — ол бір бөлек.

- Ойын қандай оқу мақсатына сай келеді?

- Ойын - тек қана сауықтыру құралы емес, ол оқыту, өзге ұлт оқушының қазақ тіліндегі тілін дамытатын құралы. Бұны қалай ұйымдастыруға болады?

- Ойын қандай лексикалық минимумды қамти алады?

- Менің ойыншым қандай болу керек?

- Оның мінезі қандай?

- Оны не қызықтырады? Не алаңдатады?

- Ойын барысында қандай қызықты жағдаяттарды енгізуге болады?

Осындай сияқты және де тағы да басқа маңызды сұрақтарды талқылап, осындай өніміміз пайда болды.

Сонымен қоса, ойын жасау жобасы, мұғалімнің авторлық жобасын құрастыру жұмысына сай болып келеді. Яғни, оның авторлық жобасындағыдай өзіндік мақсаты, міндеттері, өзектілігі, ғылымилығы, практикалық мәні болу тиіс. Жоғарыда айтылған «Ойна да, сөйле!» үстел үсті ойыны оқыту қазақ тілінде емес мектептердің 5-сыныбына арналмақ, оқу бағдарламасының мақсат-міндеттеріне негізделіп құрылған.

Бұл ойынның әдістемелік мақсаты — оқушыларды сұрақ-жауап арқылы септік жалғауларын ауызекі тілде қолдануға үйрету.

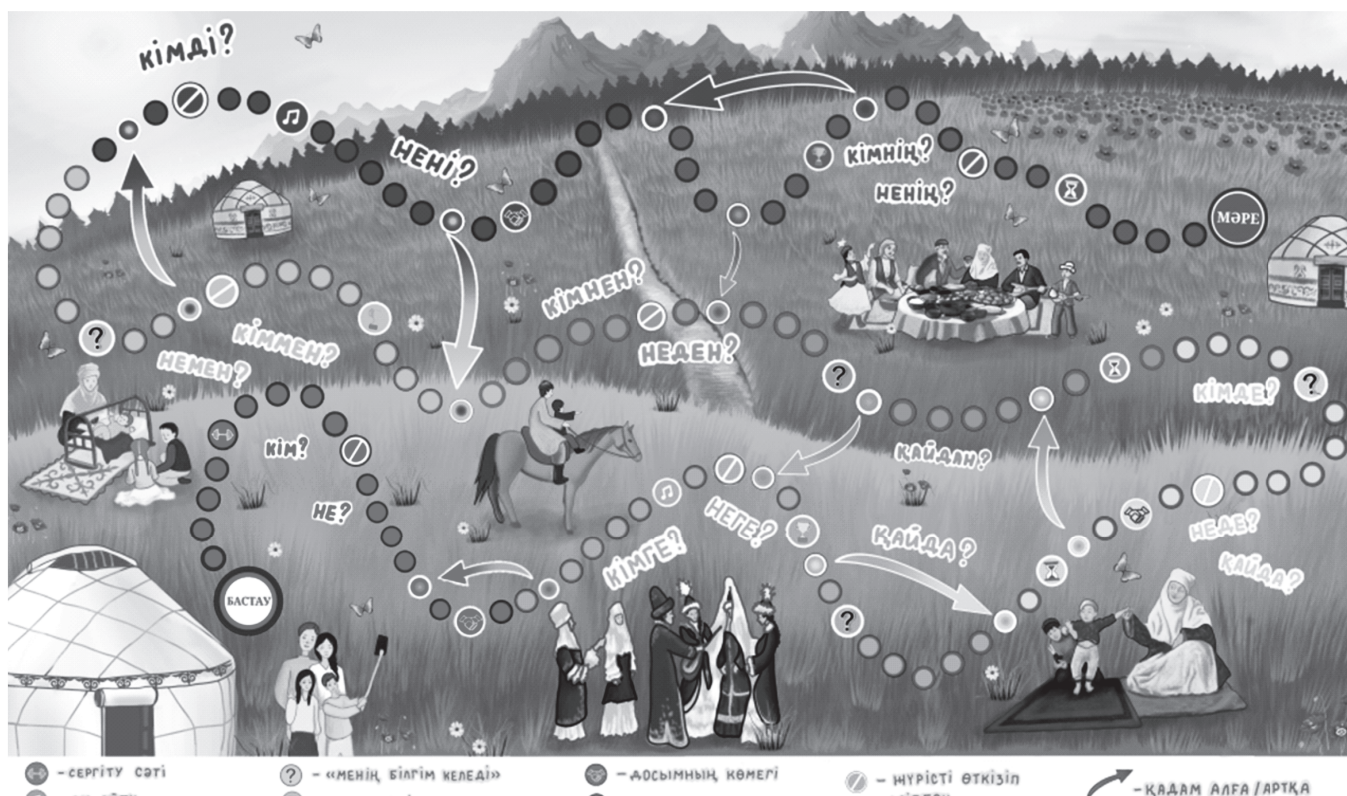
«Ойна да, сөйле!» үстел үсті ойынының өзектілігі білім алушылар ойын түріндегі сұрақ-жауап арқылы сөздердің орын тәртібін сақтай отыра, септік жалғауларын дұрыс жалғауға дағдыланып, сөйлеу әрекетінің түрлерін әлеу-

меттік ортада қолдана білуге үйренумен қатар қазақ халқының мәдениетімен, әдебиетімен, ұлттық салт-дәстүрлерімен танысып, мемлекеттік тілге деген құрмет сезімін тәрбиелеу болып саналады.

Үстел үсті ойынының жанашылдығы ұйымдастырушының смартфондағы QR-код арқылы бейнематериалды табуы — оқушылардың функционалды сауаттылығы мен танымдық қабілетін дамытып қана қоймай, сондай-ақ оқушылардың жеке қызығушылығын ескеруінде болып табылады.

Ойын барысында оқушылардың сөйлеу әрекетінің екі дағдысы (тыңдалым, айтылым) қалыптастыруға ықпал етеді.

Ойында пән мұғалімі «жүргізуші, ұйымдастырушы, бағыт беруші» қызметін атқарады.

Үстел үсті ойыны «Қазақ отбасының салт-дәстүрлері», «Су — тіршілік көзі», «Көшпенділер мәдениеті» атты бөлімдері қамтылған 3 ойын алаңы болғандықтан оны үш топта ойнатуға болады.

Ойынға қолданылатын ойын алаңдары, атрибуттар мен шартты белгілер оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес безендірілуі ойынға деген белсенділікті арттырады. Мысалы, «Қазақ отбасының салт-дәстүрлері» ойын алаңы.

Ойын шарты бойынша әрбір ойын алаңында 4-5 ойыншы ойнағандықтан, бір мезгілде 3 алаңда 12 қатысушы ойнай алатыны, кеспе қағаздарындағы сұрақтардың жауаптары сурет арқылы берілгенімен қатысушылардың сұраққа жауап берудегі септік жалғауларын дұрыс, әрі жылдам табуы — ойынды қызықты және тартымды етеді. Аталмыш ойын балалардың қазақ тілін үйренуге деген ынтасын оятып, баланың ой-өрісін кеңейтуге мүмкіндік береді, қабылдау, есте сақтау, ойлау, қиялдау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Сонымен бірге сөздік қорды байыту, белсендіру және дыбыстық сөйлеу мәдениетіне тәрбиелеп, оқушылардың бір-біріне деген достық қарым-қатынасын нығайтады. Иллюстрациялық материалдың ашықтығы, түрлі-түстілігі ойша елестетуге мүмкіндік береді, сонымен қатар оқушы тұлғасының эмоционалдық жағдайын тұрақтандыруға ықпал етеді.

Сонымен қоса, ойыншыларға қызық болу үшін, ойын барысында арнайы ойын белгілері - жүрістері берілген (2 сурет). Әр қайсысының өзіндік маңызды рөлі болады.

Ойын барысындағы мұғалімнің (ересек адамның) қызметі неде?

- Ойын ережесін дұрыс түсіндіру;
- Ойын барысын қадағалау;
- Түсініксіз болған жағдайда көмек беру;
- Даулы жағдайда әділ шешімге келуге көмектесу;
- Техникалық жәрдем беру (смартфондағы QR-код арқылы бейнематериалды табу);
- Сыныпта арнайы психологиялық ахуалды сақтау.

Ахмет Байтұрсынұлы «Қай әдіс жақсы» атты еңбегінде әр әдістің өз орнында болғаны жақсы, әдіс — қажеттіліктен шығатын нәрсе. Сондықтан ұсынылған әдістемелік ойынды қазақ

тілі мен әдебиет мұғалімдері, жас пән мұғалімдері, жоғары сынып оқушылары, тіл үйренушілердің тыңдалым мен айтылым дағдыларын қалыптастыру мақсатында сабақта және сабақтан тыс жұмыста, «Жазғы мектеп» кезінде де тиімді пайдалануға болады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. <https://moluch.ru/archive/404/89152>
2. <https://ust.kz/frontend/web/materials/pdf/files/1605084682.pdf> Ахмет Байтұрсынұлының көзқарастары»

Психологиялық-педагогикалық зерттеулердегі «Эмоционалды салауаттылық» ұғымының мәні

Бүгінгі таңда балалардың денсаулығы кәсіби қызметтің мақсаты ретінде әр түрлі мамандарды біріктіреді. Көптеген ғалымдар білім беру жүйесін медицина саласы сияқты денсаулық сақтаудың маңызды факторы ретінде болуы керектігін атап өтеді. [4]. Мектепке дейінгі жас – бұл баланың жеке басының қалыптасу кезеңі, оның салыстырмалы түрде тұрақты қажеттіліктері мен сезімдері пайда болатын кезеңі. Мектеп жасына дейінгі баланың қалыпты дамуының маңызды жағдайларын дамытудың психологиялық ерекшеліктерінің бірі – эмоционалды салауаттылыққа қол жеткізу. Бала психологиялық тұрғыдан отбасынан тыс, оның әлемі басқа адамдармен тығыз байланысты. Дәл осы жаста балаларда қарым-қатынас, басқаларды тану, мақтауға лайық болу қажеттілігі туындайды. Мектепке дейінгі жаста баланың жеке басы қалыптаса бастайды. Осы кезеңде психикалық процестердің жедел дамуы жүреді, бала әр түрлі іс-әрекеттердің кең спектрін белсенді түрде игереді. Мектепке дейінгі балалық шақ кезеңінде баланың эмоционалды мінез-құлқы қалыптасады.

Эмоционалды салауаттылықты қалыптастыруда мектепке дейінгі білім беру мекемелері маңызды рөл атқарады. Білім берудің маңызды міндеттерінің бірі мынада: тұтас адам тұлғасын

қалай қалыптастыруға болады, білім және тәрбие беру процесіне нақты, әлеуметтік негізделген бағытты қалай беруге болады. Психологиялық салауаттылық мәселесі өзекті мәселе болып табылады және оны келесі ғалымдар: В.А. Ананьев, Б.С. Братусь, Н. Гурвич, Н. Г. Гаранян, И.В. Дубровина, О.В. Хухлаева және т.б. зерттеген. Психологиялық ғылымда зерттеудің осы саласына қызығушылықтың артуы XX ғасырдың соңғы онжылдығына келеді. Алайда, ресейлік ғалымдар сау тұлға мәселесіне әлдеқайда ертерек қызығушылық танытты. Психиканың қалыптасу мәселелерімен Б.Г. Ананьев, В.М. Бехтерев, Л.С. Выготский, В.Н. Мясищев, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев зерттеген.

Өркениеттің заманауи жетістіктері баланың өмірінің алғашқы күндерінен бастап дамуына жаңа мүмкіндіктер ашады. Бұл мүмкіндіктер қазіргі қоғамдағы балалық шақтың құндылық мәртебесінің жоғарылауымен, балаларды ынталандыруға қабілетті дамушы ортаның жаңа формалары мен түрлерін құрумен, педагогтарды кәсіби даярлаудың инновациялық бағдарламаларын кеңейтумен байланысты. Дамудың әлеуметтік жағдайының ажырамас бөлігі, баланың толыққанды психикалық өмірінің шарты-қарым-қатынастың, мектепте оқудың, әлеуметтенудің оң нәтиже-

лерін қамтамасыз ететін оның эмоционалды салауаттылығы.

Педагогика ғылымында «эмоционалды салауаттылық» ұғымының әр түрлі анықтамалары берілген. Бастапқыда эмоционалды салауаттылық баланың эмоционалды жайлылық (самочувствие) зерттеу контекстінде қарастырылды. Осы бағыт шеңберінде эмоционалды салауаттылық балалардың эмоционалды жағымды бағыты (жағымды белгісі) ретінде анықталды [1]. Басқа ғалымдар эмоционалды салауаттылық баланың өміріндегі эмоциялардың мағынасын, олар орындайтын функциялар контекстінде қарастырды. Бұл жағдайда эмоционалды салауаттылық балалардың әлеуметтік мінез-құлқының сәттілігінің көрсеткіші ретінде анықтайды [2]. Эмоционалды салауаттылық тұтастай алғанда жеке тұлғаның психологиялық жайлылығының ажырамас бөлігі ретінде қарастыру арқылы алынады [3, 4].

Көптеген ғалымдардың еңбектерінде эмоционалды салауаттылық — бұл жеке тұлғаның барлық аспектілерінің сәтті (немесе сәтсіз) жұмыс істеуіне байланысты сезімдер шоғырланған интегралды сипаттама немесе интегралды тәжірибе ретінде қарастырылады. Осы тәсілдерге сүйене отырып, эмоционалды салауаттылық бұл баланың эмоционалды сезімін анықтайтын көп өлшемді құбылыс, оның эмоционалды реттелуінің сәттілігінің көрсеткіші және оның психологиялық денсаулығымен тығыз байланысты деген қорытынды жасауға болады.

Эмоционалды салауаттылық бірнеше компоненттерден тұрады, олардың әрқайсысы оң және теріс қатынастарды білдіреді: қанағаттану — наразылық тәжірибесі; сәттілік пен сәтсіздік тәжірибесі; жайлылық-ыңғайсыздық тәжірибесі; баланың қоршаған ортадағы белсенділігінің нәтижелерін оң — теріс бағалау тәжірибесі. Басқаша айтқанда, эмоционалды салауаттылық — бұл өзіне деген сенімділік, қауіпсіздік сезімі, жайлылық, өмірлік жетістіктері, өзін-өзі жағымды сезіну. «Эмоционалды салауаттылық» ұғымы баланың өмірінің әр түрлі маңызды аспектілерімен байланысты «эмоционалды жайлылық» ұғымымен де байланысты. Эмоционалды салауаттылық зерттеудегі маңызды мәселе адамның эмоционалды салауаттылығымен (қолайсыздығының) критерийлерін анықтау және ажырату болып табылады.

Көбінесе ғалымдар эмоционалды қолайсыздықтың келесі маңызды сипаттамаларын ажыратады: жағымсыз эмоциялардың үстемдігі — қорқыныш, реніш, наразылық, үмітсіздік; айқын немесе жанама агрессияның болуы; депрессия; оқшаулану осының бәрі тұлғаның белсенді әрекетінің төмендеуіне, қарым-қатынасына, мінез-құлқына әсерін тигізеді. [5].

Қазақстандық зерттеулерде эмоционалды салауаттылық өз кезегінде мынадай маңызды сипаттамаларды анықтайды: басым оң эмоционалды фон; тыныштық, қанағаттану және сенімділіктің басым жағдайы; сеніммен қамқорлыққа толы басқалар-

мен оң қарым-қатынасқа бағдарлану және т.б.

Эмоционалды салауаттылық (қолайсыздық) критерийлерін бөліп көрсету эмоционалды салауаттылық пен басқа психологиялық құбылыстар мен сипаттамалардың тиімді байланыстарын зерттеуге мүмкіндік береді, бұл эмоционалды салауаттылықтың мәнін ашуға және түсінуге мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі жас-бұл өзіндік бейнені қалыптастыруға бағытталған сензитивті кезең, ол өз кезегінде эмоционалды салауаттылықтың негізі болып табылады. Бұл мәселе көптеген отандық және шетелдік ғалымдарды қызықтырады.

Сонымен, Я.А. Коменский баланың эмоционалды салауаттылығын оның денсаулығы мен өмірлік тонуымен байланыстырды. Ол мұғалімдерге балаларға кішкентай сыйлықтар беруді немесе олармен жай ғана сүйіспеншілікпен сөйлесуді ұсынды. К.Д. Ушинский баланың эмоционалды қолайсыздығын оның денсаулығының жай-күйімен және жүйке бұзылыстарымен тікелей байланыстырды. Ол жиі қайталанатын бұзылыс дененің әдеттегі күйіне ауысады және баланың жүйкесінің әлсіреуіне әкеледі деп санады. Оның пікірінше, сезімдер балалардың психикалық дамуының негізін құрайды деп тұжырымдаған. Баланың бақытты болуы үшін оған мұғалім дайындаған сабақтар ғана емес, сонымен қатар ол үшін интеллектуалды және эмоционалды маңызды болатын әр түрлі көркемдік іс-шаралар қажет. К.Д. Ушинскийдің

көптеген бақылаулары қазір педагогика ғылымы мен практикасы үшін қызығушылық тудырады.

П.Ф. Лесгафттың пікірінше, зорлық-зомбылық жағдайында өскен, балалық шағында көп жазаланған бала, бақытты бола алмайды деп есептеген. Оқыту балаға қуаныш сыйлауы керек, мәжбүрлеусіз болуы керек, әсіресе балалардың өзін-өзі оң бағалауға мүмкіндік беру керек, өзіне және оның мүмкіндіктеріне деген сенімнің дамуына ықпал ету өте маңызды. Л.Н. Толстой оқу міндеттерін шешуден басқа, мұғалім баланың эмоционалды салауаттылығына үнемі қамқорлық жасауы керек, оқыту формалары мен әдістеріне, сондай-ақ балалармен қарым-қатынас мазмұнына ерекше түрде көңіл бөлу керек деп есептеді.

Қазіргі уақытта мектеп жасына дейінгі баланың эмоционалды салауаттылық мәселесі А.В. Запорожец пен оның ісін жалғастырушылардың зерттеу тақырыбына айналды [3, 4, 6]. Авторлардың зерттеулерінде «эмоционалды салауаттылық» ұғымы баланың өмірінің әртүрлі маңызды аспектілерімен байланысты эмоционалды жайлылық, ыңғайсыздықты сезінуі ұғымдарымен байланысты. Өз еңбектерінде А.Д. Кошелева [3] мектеп жасына дейінгі баланың балабақшаға жақсы көңіл-күймен келгенде және күн бойы жақсы көңіл күйде жүргенде; оның әрекеті сәтті болғанда немесе тәрбиешілердің қолдауын сезінгенде; қоршаған ортаның қауіпсіздігін сезіну; өзара қызығушылық

танытатын достар болған кезде; тәрбиешілер және жалпы айналасындағылар балаға жақсы қараған кезде» баланың бойында эмоционалды салауаттылық қалыптасады.

Г.Г. Филиппованың пікірінше, баланың эмоционалды салауаттылығы оның дамуы мен психикалық денсаулығының оңтайлылығының көрсеткіші болып табылады, атап айтқанда, көңіл-күйдің басым фонының мазмұны ретінде қанағаттану-наразылық эмоциясынан тұрады; сыртқы қауіп пен физикалық ыңғайсыздықтың болмауы; жетістікке жету тәжірибесі-жетістікке жете алмау басқа адамдардың қатысуымен және олармен өзара әрекеттесу жағдайларында жайлылық тәжірибесі; баланың белсенділігінің басқа нәтижелерін бағалау тәжірибесі.[6]

Сергеева Н.Ю. диссертациялық зерттеуінде эмоционалды салауаттылық белгілі бір әлеуметтік орта жағдайында (отбасы, балабақша, бейресми топтар және басқалар) баланың қауіпсіздікке деген негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыру негізінде туындайтын қауіпсіздік, қабылдау, сенім, сүйіспеншілік, сыйластық, өзін-өзі көрсету, қарым-қатынас қажеттілігі сезімімен сипатталатын оң түсті эмоционалды күй ретінде түсіндіріледі. [4]

Баланың эмоционалды салауаттылығы мінез-құлқы мен сезімнің келесі белгілерінде көрінеді: әлемге деген сенімі; адамгершілік сезімдерді көрсету қабілеті; басқа біреудің күйін сезіну қабілеті; жағымды эмоциялар сезімдерінің болуы; өзін және өз іс-

әрекетін күшейту қабілеті; жасына сәйкес өз мінез-құлқының ерекшеліктерін түсіну қабілеті.

Осылайша, зерттеушілер эмоционалды салауаттылықтың баланың әлемге және өзіне деген оң көзқарасын анықтайтын, жағымды және эмоционалды-еріктік салаға жағымды әсер ететін, алға қойған мақсаттарға жету мен жетістікке бағдарлануды қалыптастыратын, толыққанды адамгершілік қасиеттерін дамытуға ықпал ететін негізгі жағдай ретінде қарастырады. Балалардың эмоционалды салауаттылығының критерийлері: эмоционалды күйлер және олардың балалардың бойында көріну сипаты (эмоционалды тұрақтылық, көңіл-күйдің оң фоны, сенімділік); мінез-құлқында (қарым-қатынас, белсенділік, ізгі ниет). Бұл критерийлер мен эмоционалды салауаттылықтың көрсеткіштері мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен тәрбиелеудің бағдарламалары мен технологияларын құру кезінде ескерілгені дұрыс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аркин Е.А. Дошкольный возраст / Е.А. Аркин. — М.: Учпедгиз, 1968. — 336 с.
2. Запорожец, А.В. Взаимосвязь развития когнитивных и эмоциональных процессов у ребенка / Запорожец А.В. // Вопросы психологии. — 1974. — №6. — С. 74-75.
3. Кошелева А.Д. Актуальные вопросы эмоционального развития дошкольников / А.Д. Кошелева // Повышение эффективности воспитательно-

образовательной работы в дошкольных учреждениях: сб. науч. тр.; отв. редактор Н.Н. Поддьяков, Л.А. Парамонова. — М.: Акад. пед. наук СССР, 1998. — С. 62-70.

4. Сергеева Н.Ю. Эмоциональное благополучие детей / Сергеева Н.Ю. // Народное образование, 2004. — №2. — С. 184-188.

5. Фаустова И.В. Эмоциональное благополучие ребенка-дошкольника как предпосылка развития его эмоциональной устойчивости / Фаустова И.В., Гамова С.Н. // Современные пробле-

мы науки и образования. — 2016. — №6. С. 32—39.

6. Филиппова Г.Г. Эмоциональное благополучие детей и его изучение в психологии. Детский практический психолог / Филиппова Г.Г. — М.: Наука, 2001. — С. 195-203.

П.Т. АБДУЛЛАЕВА,
Ш. Есенов атындағы Каспий
технологиялар
және инжиниринг университетінің
PhD, қауымдастырылған профессор м.а.
Ақтау қаласы.

Исследование эффективности гидрофобных материалов для борьбы с гололедом и загрязнением изоляторов энергетического оборудования в климатических условиях Казахстана

Аңдатпа. Бұл мақалада мұздан тазарту ерекшеліктері, осы тақырыптың өзектілігі, классикалық әдістер, сондай-ақ температурасы төмен елдердегі мұзданумен байланысты мәселелердің жаңа шешімдері қарастырылады.

Негізгі сөздер: мұздану, электр желілері.

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности борьбы с обледенением, актуальность данной тематики, классические способы, а также новые решения проблем, связанных с обледенением в низкотемпературных странах.

Ключевые слова: обледенение, ЛЭП, борьба, механический способ, электро-термический.

Annotation. This article discusses the features of de-icing, the relevance of this topic, classical methods, as well as new solutions to problems associated with icing in low-temperature countries.

Key words: icing, power lines, struggle, mechanical method, electrothermal.

Обледенение — опасное явление, которое приводит к ухудшению таких характеристик, как прочность, долговечность и безопасность ЛЭП. При обледенении проводов ЛЭП увеличивается их лобовое сопротивление ветру, что может привести к разрушению конструкций ЛЭП.

Борьба с обледенением является актуальной задачей во многих отраслях промышленности. Нередко большое внимание уделяется и уменьшению толщины образующегося гололеда на проводах ВЛ.

Обледенение поверхностей возникает в результате замерзания переохлажденных капель дождя или мокрого снега при резком переходе температуры окружающего воздуха от положительной к отрицательной. Самый надежный способ борьбы с гололедом — зачехление, то есть использование специального материала, который защитит конструкцию от замерзания переохлажденного дождя и мокрого снега. Однако такой способ борьбы можно применять не во всех случаях из-за особенности защищаемых конструкций,

кроме того при использовании такого вида борьбы с гололедом чехол может примерзнуть к конструкции, которую защищает что в свою очередь может привести к полному разрушению защищаемого объекта.

Основными методами борьбы с гололедообразованием на проводах ВЛ являются: механические, электротермических, электромеханические и физико-химические методы.

Механический способ борьбы с гололедом заключается в использовании специальных устройств для удаления гололедных образований с проводов ВЛ посредством приложения механической силы. Одним из самых простых способов механического удаления гололедных образований является сбивание, которое производится с помощью длинных шестов с земли или вышек, установленных на специальных механизмах или транспортных средствах. К недостаткам механического способа можно отнести значительные трудозатраты, большая длительность проводимых работ, невозможность применения в труднодоступных местах.

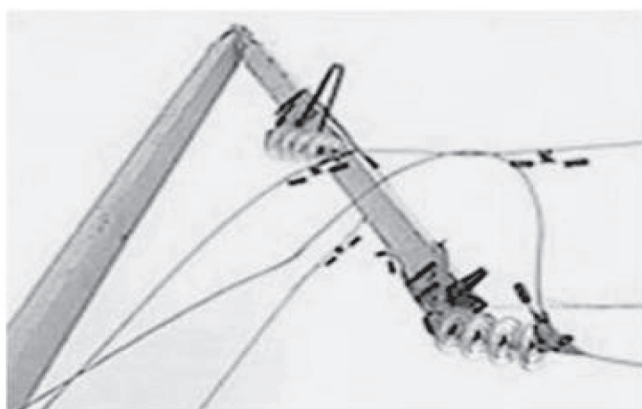

Рис. 1. Последствия гололёда для линий электропередач

Электротермический способ заключается в повышении температуры проводов ВЛ электрическим током. Можно выделить два основных метода: профилактический подогрев проводов ВЛ и плавка гололедных образований на провода ВЛ.

Профилактический подогрев заключается в искусственном повышении тока проводов ВЛ, который разогревает провода ВЛ до температуры выше 0°C . При применении данного метода, как правило, используются схемы, которые не требуют отключения потребителей.

Плавка гололеда на проводах и тросах ВЛ выполняется при уже образовавшемся гололеде путем искусственного повышения тока проводов ВЛ до такой величины, при которой выделяемой проводами теплоты достаточно для расплавления гололеда.

Плавка гололеда — наиболее распространенный метод борьбы с гололедом на проводах ВЛ. Удаление гололеда осуществляется посредством нагрева проводов ВЛ постоянным или переменным током (частотой 50 Гц) до температуры $100\text{--}130^{\circ}\text{C}$.

Электромеханический способ удаления льда заключается в следующем: по проводам линии пропускают импульс тока определенной частоты и формы, в процессе протекания этого тока по проводам возникает сила Ампера, вызывающая механические колебания проводов. Колебания предупреждают образование обледенения и разрушают корку льда. В результате, так как применяется не термическое, а механическое

воздействие, прогнозируется существенное снижение времени и энергии, требуемых на очистку.

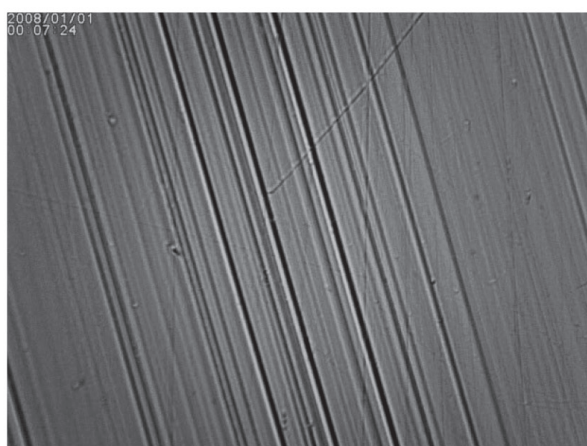
Физико-химический метод борьбы с обледенением заключается в нанесении на провода растворов специальных веществ, которые замерзают при температурах значительно более низких, чем вода. В качестве одних из высокоэффективных противообледенительных систем, обеспечивающих низкую интенсивность обледенения, используются гидрофобные покрытия, в том числе токопроводящие, защищающие поверхности элементов конструкций, например самолетов, кораблей, линий электропередач и т.д. Было показано, что проводящее фторопластовое антиобледенительное покрытие позволяет повысить энергоэффективность примерно на 30% по сравнению с типичной электротермической системой. Однако фторопласт не является износостойким материалом, что ограничивает применение такого антиобледенительного покрытия. Поэтому разработка гидрофобных антиобледенительных покрытий с низкой интенсивностью обледенения и высокой стойкостью к истиранию является актуальной. Перспективной основой для таких покрытий являются кремнийорганические материалы на основе субмикронных частиц SiO_2 с присоединенными к ним гидрофобными группами. Абразивная стойкость и твердость такого покрытия выше, чем у фторопласта. Гидрофобные группы на поверхности покрытия образуют пассивную

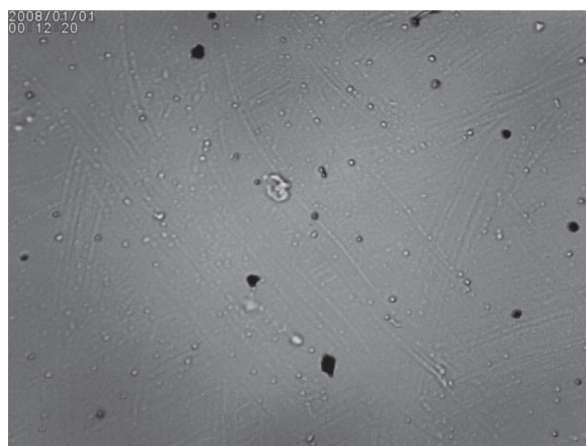
часть комплексной системы антиобледенительного покрытия. Введенные в покрытие дисперсные проводящие частицы наполнителя (например, углеродные наночастицы) составляют основу его активной части. Для обеспечения высокой эффективности пассивных антиобледенительных покрытий необходимо выбирать определенный тип гидрофобных групп. Низкая

интенсивность (скорость) обледенения позволит повысить эффективность проводящего противообледенительного покрытия в целом.

Настоящая работа направлена на выявление типа гидрофобной группы для кремнийорганического покрытия, способного обеспечить наименьшую интенсивность обледенения защищаемых элементов конструкции.

а

б

Рис. 2. Микрофотографии поверхностей образцов поликарбоната после испытания на абразивную стойкость: а — без покрытия; б) — с защитным покрытием.

Основу кремнийорганической матрицы составляет продукт конденсации гидролизата алкоксисилана и коллоидного золя кремнезема. Это кремнийорганическое покрытие обладает хорошей износостойкостью и высокой твердостью и содержит два основных компонента. Первый компонент — частицы SiO_2 ; второй представляет собой органо-неорганический гибридный материал. Оба этих компонента могут образовывать прочную химическую связь в результате реакции конденса-

ции. Группы $(\text{OR}')_4$ —х гидролизуются, затем реагируют с золем кремнезема и друг с другом. Целесообразно, чтобы органоалкоксисилан имел общую химическую формулу:

где R представляет собой один или несколько органических радикалов, действующих как гидрофобные группы на поверхности покрытия; R' представляет собой низкомолекулярный

алкильный радикал; $1 \leq x \leq 4$. Обычно x выбирают равным единице, так что органоалкоксисилан имеет три гидролизующиеся части. Это повышает адгезию между компонентами, обеспечивает образование упрочняющего слоя и делает более прочными связи с поверхностью неорганического кремнезема. Гидролизированные гидроксильные группы органоалкоксисилана создают прочную кислородную связь.

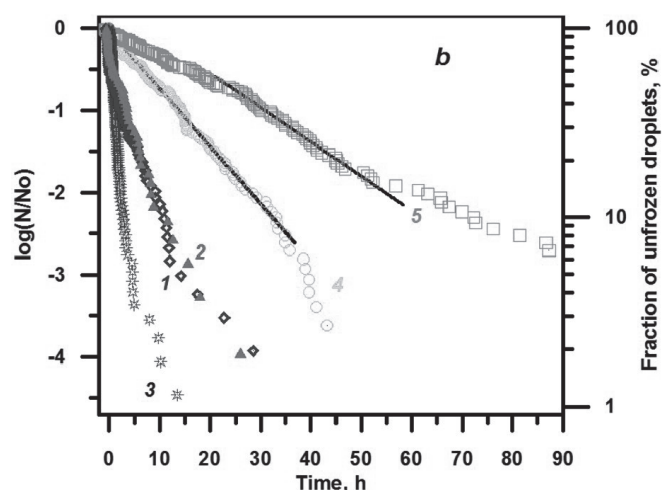
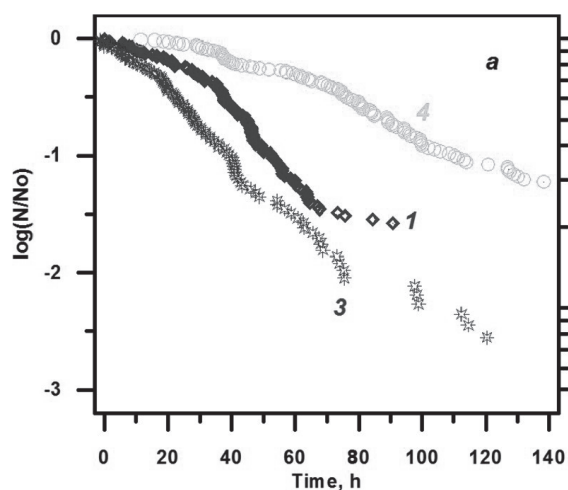
Экспериментальные исследования интенсивности обледенения проведены для трех исследуемых антигололедных кремнийорганических покрытий и пленочного фторопластового покрытия, полученного из лака Ф-42. В экспериментах рассматривается толь-

ко начальная стадия нарастания льда, когда толщина льда на защищаемой поверхности не превышает 1 мм. Противообледенительные свойства покрытия теряют эффективность после образования тонкого слоя льда на защищаемой поверхности, так как дальнейшее обледенение продолжается на мокром снегу.

Средняя интенсивность (скорость) обледенения определяется в опытах:

$$v = \frac{d_1 - d_0}{t}$$

где d_1 — средний диаметр алюминиевой проволоки после обледенения; d_0 — это средний диаметр алюминия, t — время продувки. Измерения проводятся с погрешностью не более 10%.

Температура датчиков 4, 4" выходит на установившийся уровень после образования полного слоя льда (рис. 2). Этот факт используется в экспериментах по фиксации окончания начальной стадии обледенения. Информация датчиков температурного выравнивания

может быть использована для активной части системы автоматического противообледенительного управления в качестве стартового сигнала.

Рост температуры в начале эксперимента можно объяснить тем, что температура капель воды на выходе из

воздуховода превышает установившуюся температуру отрезков 3 и 3' алюминевой проволоки. Абразивостойкость кремнийорганического покрытия определяют прибором типа СМ-65 в соответствии с ГОСТ 3-1901-85. Поверхность, покрытую кремнийорганическим покрытием, анализируют после ее трения о батистовую ткань, вращающуюся на диске с частотой 3000 об/мин при нагрузке образца 200 г. Для этого анализа кремнийорганические покрытия наносят на плоские твердые образцы поликарбоната (толщиной 2 мм).

Все образцы кремнийорганических покрытий относятся к классу прочности 0 по ГОСТ 3-190-85. Высокая абразивная стойкость силиконовых покрытий определяется самой матрице. Рассмотренные в данной работе результаты по абразивной стойкости силиконовых покрытий хорошо согласуются с результатами, полученными другими методами.

Следует также отметить, что кремнийорганические покрытия характеризуются высокой термостойкостью, поэтому такие покрытия также могут быть перспективны для ряда важных практических приложений в авиационной технике.

Выводы

Проведенное исследование показало, что кремнийорганические покрытия, содержащие гидрофобные группы -CF₃ может обеспечить интенсивность обледенения, близкую к фторопластовым покрытиям: соотношение их интенсивностей составляет около 1,2. В

то же время повышенная абразивная стойкость кремнийорганического антиобледенительного покрытия (класс прочности 0) позволяет расширить области его применения и делает его более перспективным, чем фторопластовая пленка, для пассивной части интегральных антиобледенительных систем.

Эффект температурного выравнивания датчиков температуры на защищаемой поверхности после окончания начальной стадии обледенения может быть использован для формирования управляющего сигнала для активной части интегральной противообледенительной системы.

Использованная литература:

1. Богослов Е.А., Данилаев М.П., Михайлов С.А., Польский Ю.Е. Энергоэффективность интегральной противообледенительной системы на основе фторопластовых пленок // Инженерно-физический журнал. 89, нет. 4, с. 812-817 [Журнал инженерной физики и теплофизики, вып. 89, нет. 4, стр. 815-820].
2. Шинкафи А. и Лоусон К. Усовершенствованный метод концептуального расчета электротермической противообледенительной системы самолета. 8, нет. 6, стр. 1065-1072.
3. Шуциус Т.М., Юнг С., Майтра Т., Эберле П., Антонини К., Стаматопулос Ч. и Пуликакос Д. Физика обледенения и рациональное проектирование поверхностей с чрезвычайной ледофобностью // Ленгмюр. 2015, т. 2, с. 31, нет. 17, стр. 4807-4821.

4. Доу Р., Чен Дж., Чжан Ю., Ван Х., Цуй Д., Сун Ю., Цзян Л. и Ван Дж. Противообледенительное покрытие на водной основе. Смазочный слой, Прикладные материалы и интерфейсы ACS, 2014, том. 6, нет. 10, стр. 6998-7003.

5. Мохсени М. и Амирфазли А. Новая электротермическая противообледенительная система для армированных волокном полимерных композитных аэродинамических профилей // Наука и технологии холодных регионов. 87, стр. 47-58.

6. Кармуч Р., Куде С., Абель Г. и Росс Г.Г. Ледофобные покрытия из

ПТФЭ для ветряных турбин, работающих в условиях холодного климата, Прог. конференции по электроэнергетике и энергетике (ЕРЕС), Монреаль, Канада, 2009.

Қажыбек Тілеуғалиұлы ТЕРГЕМЕС,
профессор Алматинского университета
энергетики
и связи имени Гумарбека Даукеева,
Аяна Сабырбекқызы ДӘУЛЕТКЕЛДІ,
студент магистратуры Алматинского
университета
энергетики и связи имени Гумарбека
Даукеева,
город Алматы.

Практика моделирования функциональной грамотности у учащихся парадигмой «4К» в условиях реализации новых предметных концепций

Ольга Михайловна КАПИТАНОВА,
заместитель директора по НМР
КГУ «Гимназия №2 отдела
образования города Рудного»
Управления образования акимата
Костанайской области.

Генерация поколений общества милитаризирует людей, имеющих гибкость мышления и подкованных технически, в то же время умеющих

быстро адаптироваться к изменениям, происходящих в постиндустриальной эпохе. Это так называемое поколение Z (или хоумлендеров,

родившихся в начале этого века), на предпочтения которых наложила отпечаток современность: основной пункт в списке их приоритетов — самостоятельность принятия решений. Какие стандарты использовать сегодня в обучении? В новых реалиях при специфических запросах общества этот процесс должен быть ориентирован на развитие у рецетного ученика компетентностей, способствующих реализации концепции «образование через всю жизнь». Доказано, что предтечей развития любой компетентности является изначальное существование у индивида определённого уровня функциональной грамотности. Вследствие расширения хронологических границ усвоения человеком компонентов функциональной грамотности ее порог имеет тенденцию к интенсификации, сегодня вопрос формирования функциональной грамотности, способствующей развитию компетентностей учащихся не нашел разрешения в педагогической науке и практике [1, стр. 41]. Педагоги, взаимодействующие с настоящим поколением, передающие им знания, должны понимать, что конкурентоспособность учеников в будущем напрямую зависит от выработанных в школе навыков, в том числе функциональной грамотности, тогда логично делать упор на анагенез тех умений, которые будут востребованы. Для внедрения этого

нововведения в гимназии педагоги-лидеры воспользовались моделью «4К» (Креативность, Критическое мышление, Коллаборация и Коммуникация), которая имплицитно включает способность людей коммуницировать, эффективно поддерживая связь общения, коллаборировать, договариваясь о распределении труда, продвигать идеи тимбилдинга, эффективного командообразования в любом проектном менеджменте, следовательно, необходимые знания о self-менеджменте и деловом администрировании понадобятся всем работникам умственного и физического труда, не только руководителям. Модель предполагает креативность, поэтому на уроках и во внеурочное время педагоги развивают у гимназистов воображение и целеустремленность: творческие задания предполагают созидание, многие проекты, созданные на школьных занятиях, развиваются и масштабируются до конкурсов научных проектов и исследований. Так гимназисты учатся генерировать собственные идеи, преодолевать трудности, развивать лидерство. Коммуникация и коллаборация предполагают развитие навыка взаимодействия с обществом и распределение групповых ценностей и обязанностей, благодаря этому новому поколению в будущем станет намного проще реализоваться в определенной отрасли — это развитие так называемых «soft skills», ко-

торые так ценятся сегодня многими работодателями. Развитие критического мышления позволит человеку умение отделять правду от лжи, необходимое как в личной жизни, так и в профессиональной деятельности. Но как понять, где факты, а где фейк, если на нас ежедневно обваливается гигантский массив данных? Ответ может быть один: только учиться, развиваться, интенсифицироваться! Развитие критического мышления – первый шаг на пути к осознанному восприятию информации. На уроках педагоги гимназии ежедневно способствуют развитию КМ у обучающихся, предлагая обработать информацию из достоверных аутентичных или альтернативных источников, интерпретировать ее, формулируя выводы с качественным обоснованием и резюмируя итог. Учитель акцентирует внимание на важности в принятии самостоятельного решения при индивидуальной форме работы и поддержанию консенсуса между участниками в командной работе, уважительно относясь к мнению оппонентов. Перманентно на уроках ребенку напоминают о его праве на ошибку, попутно замечая, что каждый способен ее осознанно исправить, главное, посмотреть на любую проблему или задачу с разных сторон, абстрагируясь от шаблонных мнений и предубеждений. Для моделирования функциональной грамотности у учащихся парадигмой «4К» в

практике показали отличные результаты приемы «Двухрядный круглый стол», «Карусель», «Аквариум», позволяющие изучить информацию с различных позиций и сформировать вывод с качественным обоснованием.

Всё это реально достижимо, если в школе использовать парадигму «4К» для формирования функциональной грамотности в качестве основы развития учебно-познавательной компетентности, вот ответ, почему в настоящее время это один из актуальных вопросов среднего образования. Таким образом, в современных условиях процесс овладения составляющими компонентами функциональной грамотности посредством модели «4К» позволяет учащемуся выработать проактивность, гибкость мышления, умение подстраиваться под изменения окружающей среды, активное использование цифровых технологий при создании продуктов, услуг, процессов и пр., обнаруживая себя за пределами условных ситуаций, в задачах, не похожих на учебные, где его знания, умения приобретались.

Использованная литература:

1. Танган С.А. «Новая грамотность» в развитых странах // - М., 2017;
2. Функциональная грамотность обучающегося <https://shkolasad10.gosuslugi.ru/ofitsialno/funktsionalnaya-gramotnost/>

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ ДИСЦИПЛИН

Неслучайно эпиграфом к статье я выбрала строки великого Педагога К.Д. Ушинского. Каждому из нас, педагогов, хочется, чтобы тяжкий учительский труд не проходил бесследно, чтобы знания, которыми мы делимся с учениками, пригодились им в жизни.

Современное общество ставит перед школой цель подготовки активных выпускников, способных использовать полученные знания, критически мыслить, анализировать и принимать решения, работать как индивидуально, так и в команде.

Я — учитель основ обществознания. В практической направленности состоит суть моей педагогической идеи, которую я реализовываю через работу над темой самообразования: «Формирование коммуникативной компетенции обучающихся на уроках курса «Человек. Общество. Право.» посредством применения интерактивных технологий».

Работая над ней, опираюсь на основные нормативно-правовые акты Республики Казахстан, а также на принципы традиционной и компетентностной педагогики такие как:

- природосообразности и социосообразности,
- доступности и интенсификации,
- связи теории с практикой, в котором возможность практического

применения выдвигается на первый план не только как критерий обученности, но и как инструмент обучения

Предмет рассматривает все сферы жизни человека, позволяет охватить множество тем, с которыми ребенок столкнется во взрослой жизни. Именно поэтому мне, как педагогу, важно, чтобы мои ученики могли принять правильное решение, знали, как поступить, что выбрать.

С каждым годом количество гуманитарных дисциплин в школе сокращается, а такие курсы, как «Человек. Общество. Право» и вовсе преподаются лишь с 9 класса по одному часу в неделю! Возникает закономерный вопрос: как с помощью курса обществознания, рассчитанного на 34 часа, воспитать конкурентоспособную, коммуникабельную, легко адаптирующуюся и легко ориентирующуюся в обществе личность?

«Человек. Общество. Право» — предмет, который рассматривает социальную сферу жизни общества правовом, экономическом, культурном, политическом и других аспектах. Его особенность заключается в том, что все приобретаемые знания и умения пригодятся ребенку в жизни. Кроме того, курс обществоведения воспитывает такие важные для человека качества, как толерантность, гражданская активность, культура речи, гибкость,

мышления. Помимо этого, предмет позволяет профессионально ориентировать ученика.

Чтобы добиться всего этого и получить на выходе желаемый результат, я ставлю перед собой ЦЕЛЬ - научить школьников пользоваться полученными знаниями в дальнейшей жизни. А так как основные методические инновации моей деятельности связаны с применением интерактивных методов обучения в свете компетентного подхода, я использую методы работы, направленные именно на практическое применение знаний, где учитель выступает лишь в роли фасилитатора.

В последнее время особую значимость приобрели формируемые у обучающихся компетенции. Следуя современным тенденциям, я стараюсь на своих занятиях развивать у ребят весь их набор.

В работе по формированию коммуникативной компетенции я использую метод проектов. У учащихся формируются практические учебные умения, а также умения работать в группе, считаться с чужим мнением. Так, например, в ходе изучения темы «Молодёжь и культура» я предлагаю ребятам ответить на вопрос: «Молодежные субкультуры — способ самовыражения или уход от реальности?». Обучающиеся делятся на подгруппы и готовят проекты о выбранных ими субкультурах. В конце урока, после презентаций своих работ, совместно подводятся итоги и дается ответ на поставленный в начале изучения темы вопрос.

Метод проектов также уместен при изучении таких тем, как, например, «Общее понятие права», где ребятам предлагается побыть в роли представителей Совета Старейшин вновь открытой страны и создать свой свод правил жизни этой страны или Конституцию.

Моя задача как педагога не только помочь получить и применить знания, но и воспитывать. Например, на уроке по теме «Свобода и достоинство человека» я использую тренинговое упражнение «Младенцы». Играющим раздаются карточки с их «биографиями».

Можно составить биографии нескольких совершенно благополучных и совершенно обездоленных младенцев.

Участники выстраиваются в шеренгу. Я сообщаю, что все участники — это младенцы, родившиеся в один день и задаю вопрос: равны ли эти младенцы? Затем прошу тех, кто играет роль «здоровых», сделать один шаг вперед. Далее делают два шага назад те, у кого в карточках «слабое здоровье». Чередую положительные и отрицательные критерии, доходим до конца тренингового упражнения. Когда само упражнение закончено, нужно попросить первых и последних рассказать о себе или прочитать свои биографии. Скорее всего, первым окажется тот, чья биография положительна. Это упражнение способствует формированию толерантности воспитывает в обучающихся такие важные качества, как гуманизм, терпимость, взаимопонимание.

При изучении темы «Экономика — основа общественных отношений» я использую деловую игру «Желания и потребности». Данный вид работы учит детей понятию элементарной экономии. Все обучающиеся делятся на группы, каждая из которых готовит дома коллаж с изображением предметов, которые необходимы людям, чтобы быть счастливыми под названием «Потребности». На уроке объявляю, что новое правительство пришло к выводу, что может предоставить только некоторые из предоставленных потребностей, и предлагает убрать из перечня 5 предметов, переместив их в рубрику «Желания». Затем список снова сокращается до тех пор, пока в нем не останется настоящих потребностей человека, без которых его существование невозможно (еда, жилье, одежда...). В конце игры необходимо обсудить такие вопросы, как:

- Какие предметы были изъяты в первую очередь? Почему?
- В чем отличие между желаниями и потребностями?
- Что произойдет, если предложить изъять все?

Теперь, придя в магазин, и решив что-то купить, ребенок задумается: данная покупка — необходимость или желание; взвесит все за и против, а затем приобретет или не приобретет вещь.

С работой учителя я совмещала работу вожатой. На своих занятиях с лидерами детского объединения школы, так же применялись интерактивные методы.

Весь накопленный материал систематизирован в учебно-методическом комплекте, разработанном мною совместно с социальным педагогом школы-гимназии №10 Кандеровой А.М. «Адаптация старшеклассников в правовом пространстве современного общества», который был лицензирован областным Советом по экспертизе и лицензированию. В каждом занятии, представленном в методических рекомендациях, использованы элементы интерактивных технологий с целью приобретения практических навыков обучающимися. В частности, приведенная выше игра «Младенцы» взята мною именно из УМК.

Помимо этого, на уроках я активно работаю над профессиональной ориентацией детей, помогая им познать себя, свои возможности и предпочтения.

К сожалению, в последнее время, профориентационная работа в школах сведена в большей степени просто к рекламе тех или иных учебных заведений. Родители же чаще обеспокоены конечным результатом ЕНТ, то есть преодолением порогового балла, а еще лучше — получением гранта на обучение, и профессия не имеет значения, главное, чтобы это было высшее учебное заведение. Вопрос индивидуального профессионального ориентирования отходит в этом случае, практически на предпоследний план.

Мною в соавторстве с Кандеровой А.М. и Кандеровым А.И. был разрабо-

тан учебно-методический комплект «Я выбираю профессию».

Его цель: помощь в профессиональном определении школьников с учетом индивидуальных особенностей, интересов и способностей.

Вопрос самоопределения был рассмотрен нами не только на ступени окончания школы, но и с точки зрения уже выбравших свою профессию студентов колледжа.

Проведенные исследования показывают, что минимум 26% выпускников не удовлетворены выбором специальности и работать по ней не собираются. Как следствие — низкая успеваемость и потеря времени на приобретение ненужной профессии. В формате государства — это потеря бюджетных средств.

Поэтому курс направлен на профессиональное самоопределение, согласно личным наклонностям, интересам и одаренности.

Система работы по программе даст возможность обучающимся подойти к выбору будущей специальности осознанно.

Учителям — предметникам, классным руководителям программа курса помогает сориентироваться, к каким профессиям можно привлечь внимание учеников через свой предмет.

На наш взгляд, подобный, ответственный подход педагогов к помощи в самоопределении школьников, способствует формированию различных компетенций: общекультурных, исследовательских, ценностно — смысловых, коммуникативных, информаци-

онных. То есть тех, которые не только помогут в выборе профессии, но и помогут дальнейшей жизни.

Однако в реализации моей идеи возникает и ряд трудностей. Например, перегруженность классов не всегда позволяет использовать некоторые виды работ, потому что они рассчитаны на аудиторию не более 20 человек. Также использование практических методов занимает достаточно много времени, и, соответственно, на теоретический материал его остается гораздо меньше. Трудность заключается ещё в том, чтобы придумать что-то новое, исходя из тех форм и методов, которые уже существуют для увеличения познавательной активности обучающихся.

Возвращаясь к словам К.Д. Ушинского, хочу сказать, что сегодня школа должна формировать людей с новым типом мышления: инициативных, творческих, коммуникабельных, смелых и последовательных в принятии решений — то есть компетентных. Поэтому компетентностный подход в обучении, формирование коммуникативной компетенции в частности, — это естественный и реальный этап в формировании нового человека, человека XXI века. Сама жизнь подсказывает новые формы и методы проведения уроков, нужно только их увидеть и осмыслить!

Надежда Андреевна КАРДАКОВА,
учитель обществознания ГУ «Школа-
гимназия №10 города Рудного»
Костанайская область.

Подростковый возраст: задачи и проблемы

Цель:

- выяснить с какими задачами и проблемами ребёнок сталкивается в подростковом возрасте, и определить пути их решения.

Ожидаемые результаты:

Учащиеся должны:

- называть основные задачи подросткового возраста;
- характеризовать проблемы подросткового возраста, определять пути их преодоления.

Основные используемые понятия: жизненные задачи, отношения, женская и мужская роли, эмоциональная независимость.

Основные виды деятельности:

- беседа;
- работа в группах.

Оборудование: листы бумаги, ручки, карандаши, схемы, таблицы, презентация к уроку.

Ход занятия. Организационный момент.

Цель. Мотивация. Мысли мудрых.

Знакомство с темой:

- Кого в современном мире называют подростками?
- Почему подростковый возраст называют критическим, переходным, переломным?
- Почему в разные исторические эпохи к подросткам относились неодинаково?

Основное содержание занятия.

Воспитатель: подростку каждый день приходится сталкиваться с множеством проблем:

- взрослые не всегда понимают...

А какие ещё проблемы вы можете назвать из собственной жизни? (Ответы воспитанников)

Воспитатель: Чтобы понять, как достойно пройти подростковый возраст, необходимо определить какие задачи нужно решить в данном возрасте и найти оптимальные пути их решения. Психологи называют несколько таких задач и первая из них «Принятие своей внешности».

Что же такое внешность? (Ответы воспитанников)

Воспитатель: как иногда трудно принимать себя таким, как есть. Нравиться самому себе. У кого-то уши торчат, у кого-то веснушки, кто-то считает себя слишком толстым, кто-то — слишком худым. Да ещё если кто-нибудь об этом скажет... Всё, беда! Самокритика хороша, но в меру.

Необходимо принимать себя такими, какие вы есть. Каждый красив и хорош по-своему. Если человек жестокий, грубый, завистливый, кто захочет с ним общаться? (Ответы воспитанников)

А если он открыт, доброжелателен, обладает чувством юмора, умеет ис-

кренне интересоваться другими? То ...
(Ответы воспитанников)

Работа по группам.

Задание: составить из 5-10 предложений словесный портрет идеального человека (мужчины, женщины). (3-5 минут)

Обсуждение.

Воспитатель зачитывает суждение Л.Н. Толстого: «Существует странное укоренившееся заблуждение о том, что шитьё, стряпня, стирка, нянчанье составляют исключительно женскую долю и что делать это мужчине — даже стыдно. А между тем стыдно обратное: стыдно мужчине, часто не занятому, проводить время за пустяками или ничего не делать в то время, как усталая, часто слабая женщина через силу стирает, стряпает и нянчит больного ребёнка».

Так каким, согласно этому суждению, должен быть настоящий мужчина? Согласны ли вы с Л.Н. Толстым?

Воспитатель: вторая задача — формирование новых и более зрелых отношений со сверстниками обоего пола.

Воспитатель: если вы обижаете слабых, стараясь продемонстрировать свою силу, или дёргаете девочек за волосы, вместо того, чтобы помочь однокласснице поднять стулья в классе. То вы ещё не справились с решением второй задачи. В жизни есть и другие более приемлемые формы общения, например, говорить людям приятное.

Игра-тренинг «Цепочка»

К доске приглашается 6-7 учащихся, которые выстраиваются в линию, тот, кто стоит первым говорит соседу при-

ятную фразу, которую бы он хотел услышать сам, и быстро переходит в конец строя. Следующий, передаёт фразу по цепочке, а через несколько секунд произносит свою фразу, и переходит в конец строя. Игра продолжается до тех пор, пока все участники не произнесут «свои» фразы.

В конце тренинга Воспитатель говорит о том, что формирование зрелых отношений — это очень важная задача и ею не стоит пренебрегать, так как на этой стадии подросток учится общаться.

Воспитатель: следующая задача — достижение эмоциональной независимости от родителей и других взрослых. Она относится к сфере самопознания, самосовершенствования и познания окружающего мира. Во время решения этой задачи вырабатывается своя единая система мировоззрений. Формируется отношение других людей к вам. (12 слайд)

Что такое эмоции? Какого человека мы называем эмоциональным? Что такое мировоззрение? Что такое собственное мнение? Как его можно выражать? (На данные вопросы учащимся можно предложить ответить совместно, предварительно обсудив их в малых группах. Возможна дискуссия)

Воспитатель: Следующая задача — подготовка к трудовой деятельности. Что такое «трудовая деятельность»? О какой подготовке ведётся речь? Как вы относитесь к выражению «Труд сделал из обезьяны человека»?

Воспитатель: другой не менее важной задачей является подготовка к

вступлению в брак и к семейной жизни.

Воспитатель приводит утверждение Артура Шопенгауэра: «Жениться — это значит наполовину уменьшить свои права и вдвое увеличить свои обязанности».

Что хотел подчеркнуть этой фразой немецкий философ?

Что же такое семья?

Воспитатель: подросток не только учится нести ответственность за свои поступки, у него появляется потребность нести ответственность за общество. Человек в этом возрасте выстраивает собственную систему моральных ценностей и этических принципов. И это ещё одна задача.

Воспитатель: решение жизненных задач — это тяжёлый повседневный труд над собой. (Если ученики знают стихотворение, его можно прочитать вместе)

Не позволяй душе лениться!
Чтоб в ступе воду не толочь.
Душа обязана трудиться
И день и ночь, и день и ночь!

Гони её от дома к дому,
Тащи с этапа на этап,
По пустырю, по бурелому,
Через сугроб, через ухаб!

Не разрешай ей спать в постели
При свете утренней звезды,
Держи лентяйку в чёрном теле
И не снимай с неё узды.

Коль дать ей вздумаешь поблажку,
Освобождая от работ,

Она последнюю рубашку
С тебя безжалостно сорвёт.

А ты хватай её за плечи,
Учи и мучай до темна,
Чтоб жить с тобой по-человечьи
Училась заново она.

Она рабыня и царица,
Она работница и дочь,
Она обязана трудиться
И день и ночь, и день и ночь.

Н.А. Заболоцкий

Воспитатель: процесс преодоления подростковых трудностей можно изобразить схематически.

ОЦЕНКА СИТУАЦИИ ОЦЕНКА
СОБСТВЕННЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ
+

+ ОЖИДАЕМАЯ ПОДДЕЖКА СО
СТОРОНЫ ОЦЕНКА ПРОБЛЕМЫ И

ПОСТРОЕНИЕ НОВОЙ СИСТЕ-
МЫ ПОВЕДЕНИЯ

Работа в группах.

Задание: постройте схему своего поведения в случае:

1 группа — конфликта с одноклассником;

2 группа — вы хотите познакомиться с человеком (девушкой, парнем);

3 группа — на улице вас останавливает группа незнакомых подростков;

4 группа — вас останавливает полиция;

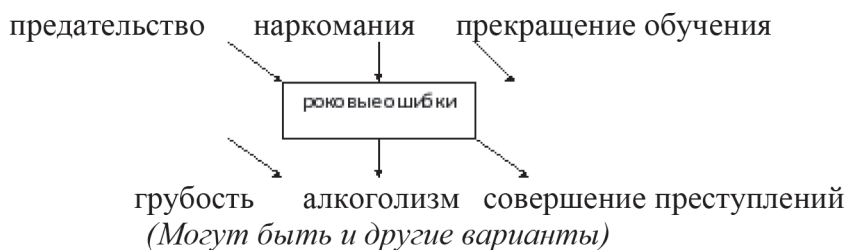
5 группа — вам предлагают попробовать наркотики.

Воспитатель: следуя по пути взросления, подростки нередко совершают

серьёзные ошибки. Последствия, которых сказываются на всей его дальнейшей жизни. Ребятам можно пред-

ложить дополнить схему. Или выполнить работу по заполнению схемы в группе.

Подведение итогов.

Перечислите задачи, которые необходимо решить в подростковом возрасте.

Какие задачи вы считаете главными, а какие второстепенными?

Чему должен научиться подросток?

Могут ли ошибки совершённые в подростковом возрасте, повлиять на дальнейшую жизнь?

Можно ли избежать подростковых проблем?

Жанна Иминмухамедовна БАРАТОВА,
воспитатель КГУ «Областной центр
поддержки детей
находящихся в трудной жизненной
ситуации».
г. Алматы.

Подросток в обществе

Цель: Помочь учащимся научиться управлять своим поведением и делать обоснованный выбор вместо того, чтобы идти на поводу у внутренних импульсов.

Задачи:

1. Определить и закрепить правила жизнедеятельности в обществе;

2. Включить учащихся в различные элементы деятельности, позволяющие проявить и закрепить навыки нравственного поведения.

3. Расширить знания учащихся о возрастном периоде, в котором они находятся;

4. Помочь сформировать активную жизненную позицию; способствовать жизненному самоопределению и социальной адаптации.

Оборудование:

- Мультимедийная презентация;
- Конституция Республики Казахстан;
- Словарь русского языка С.И. Ожегова;
- Новые термины и понятия;
- Китайская притча «Ладная семья».

Ход классного часа:

1. Организационный момент:

- Здравствуйте, ребята! Какие вы все сегодня красивые, я очень рада вас всех видеть. Для начала предлагаю вам небольшую разминку.

Упражнение «*Встанут те, кто...*»:

Учитель предлагает в качестве разминки встать тем, кто:

- любит читать;
- любит мороженое;
- кому нравятся уроки математики;
- любит заниматься спортом;
- кто хочет стать космонавтом;
- считает себя подростком.

(*На последнее предложение встанут все ребята*).

- Я вижу, все вы уникальные с разными интересами и увлечениями, а сейчас встал каждый, значит, все вы считаете себя подростками, а знаете ли вы кто такие подростки?

(*Ребята отвечают все на этот вопрос*).

Сообщение ученика:

Подросток — юноша или девушка в переходном возрасте от детства к юности. То есть, подросток — полуребенок и полувзрослый: детство уже ушло, но зрелость еще не наступила. Подростковый возраст от 12 до 17 лет. И на сегодняшний день в мире насчитывается более миллиарда подростков.

Вопрос:

По возрасту вы подходите к группе «подросток»? (*Да*)

Сообщение ученика:

Возраст этот интересный и сложный. В это время подросток готовит-

ся к переходу из детства во взрослую жизнь. Перед ним много интересного и неизведанного, многое хочется попробовать, многое происходит впервые. Возникают частые трения с родителями, кто-то из подростков ищет себя, свои цели в жизни, начинает чем-то увлекаться, стремится больше узнать об окружающем мире.

Беседа по вопросам:

- Чем вы увлекаетесь? (*Ответы детей*)

- А как вы думаете, что хорошего и интересного в вашем возрасте? (*Ответы детей*)

- Продолжите по кругу фразу: «Подростком быть хорошо, потому что... - Как вы думаете, о ком мы будем сегодня говорить? (*О подростках*)

Воспитатель: Правильно о вас, о подростках.

Тема классного часа «Подросток в обществе».

Мы уже узнали, кто такой подросток. Давайте теперь определим, что же такое общество. Возьмите конверты, которые лежат перед вами, вытаскивайте оттуда слова, и попытайтесь сами составить определение слова «общество».

Слова: ОБЩЕСТВО — ЭТО; ЖИВЁМ; ЛЮДЕЙ; ЖИВОТНЫХ; МИР; УЧИМСЯ; В; МЫ; КОТОРОМ.

(*Учащиеся работают самостоятельно*).

Вопрос: Что же у вас получилось?

Общество — это мир людей, в котором мы живем. (Слайд 1)

Воспитатель: Продолжаем наше занятие. Сегодня мы с вами поговорим о том, какими вы должны быть в обществе, в мире, который вас окружает. Речь пойдет о тех трудностях и задачах, которые придется вам решать, вступая в общество.

Станет ли подросток хорошим человеком, это зависит только от него самого. К 14-16-ти годам вы уже должны знать: кем, и каким хотите стать!

Ученики читают стихотворение:

1. Каждый выбирает для себя
Женщину, религию, дорогу.
Дьяволу служить или пророку
Каждый выбирает для себя.

2. Каждый выбирает по себе
Слово для любви и для молитвы.
Шпагу для дуэли, меч для битвы
Каждый выбирает по себе.

3. Каждый выбирает по себе.
Щит и латы, посох и заплаты,
Меру окончательной расплаты
Каждый выбирает по себе.

4. Каждый выбирает для себя.
Выбираю тоже – как умею.
Ни к кому претензий не имею.
Каждый выбирает для себя.

Вопрос: О чем это стихотворение?

(Ответы детей)

Воспитатель: Давайте сейчас послушаем притчу (Слайд 2)

(Звучит спокойная музыка, рассказывается притча).

Китайская притча «Ладная семья»

Жила-была на свете семья. Она была не простая. Более 100 человек насчитывалось в этой семье. И занимала она целое село. Так и жили всей семьей и всем селом. Вы скажете: ну и что, мало ли больших семейств на свете. Но дело в том, что семья была особая – мир и лад царили в той семье и, стало быть, на селе. Ни ссор, ни ругани, ни, Боже упаси, драк и раздоров. Дошел слух об этой семье до самого владыки страны. И он решил проверить, правду ли молвят люди. Прибыл он в село, и душа его возрадовалась: кругом чистота, красота, достаток и мир. Хорошо детям, спокойно старикам. Удивился владыка. Решил узнать, как жители села добились такого лада, пришел к главе семьи; расскажи, мол, как ты добиваешься такого согласия и мира в твоей семье. Тот взял лист бумаги и стал что-то писать писал долго – видно, не очень силен был в грамоте. Затем передал лист владыке.

Тот взял бумагу и стал разбирать каракули старика. Разобрал с трудом и удивился. Три слова были начертаны на бумаге: любовь; прощение; терпение. И в конце листа: сто раз любовь, сто раз прощение, сто раз терпение.

Прочел владыка и спросил: - И все?

- Да, - ответил старик, - это и есть основа жизни всякой хорошей семьи. И, подумав, добавил: - И мира тоже.

Вопрос: О чем эта притча? (Ответы детей)

- Где начинается воспитание? (*В семье*)

- Какие качества вы должны в себе воспитывать, что бы жить среди людей в мире и согласии? (*Умение прощать, умение слушать и понимать друг друга, любовь, согласие, уважение к старшим*)

- В чем должно проявляться уважение к старшим? (*Ответы детей*)

Словарная работа (читает ученик по словарю русского языка С.И. Ожегова): Уважение — почтительное отношение, основанное на признании чьих-нибудь достоинств. (Слайд 3)

Запомните это слово!

Воспитатель: Давайте выполним упражнение, чтобы выяснить какой вы сплоченный коллектив.

Упражнение «Встаньте с мест»:

Ученики сидят в кругу. Учитель называет любое число (не должно превышать количество участников), остальные должны одновременно, не сговариваясь, подняться в количестве соответствующему названному числу.

Обсуждение упражнения.

Работа в группах: Сейчас мы поработаем в группах, разделитесь на 3 группы. У каждой группы на столе лежат положения, взятые из мировых религий. Подумайте, о чем говорит каждая из них.

• Не делай другому того, от чего больно тебе». (Слайд 4)

• Во всем, как хотите, чтобы с вами поступали люди, так поступайте и вы с ними». (Слайд 5)

• Счита́й успех соседа своим успехом, а потерю соседа своей потерей». (Слайд 6)

- Передайте эти мысли своими словами.

- Какой общий смысл есть в этих высказываниях?

Вывод: Люди должны быть снисходительными друг к другу, терпимее, уважать мнение других. Они должны быть толерантными друг к другу.

Словарная работа: Толерантность — терпимость к иному мировоззрению, образу жизни, поведению и обычаям. (Слайд 7)

Запомните это слово!

Обсуждение ситуаций:

Ситуация 1. Одноклассник без разрешения воспользовался твоим мобильным телефоном. Твои действия. (Слайд 8)

Ситуация 2. Ты любишь слушать музыку громко, а родители предпочитают тишину. Возник конфликт. (Слайд 9)

Ситуация 3. У Дмитрия непривычная для мальчика прическа — слишком длинные волосы. Как должны относиться к этому те, кому такой стиль не нравится? (Слайд 10)

Словарная работа (читает ученик по словарю русского языка С.И. Ожегова): *Ответственность* — необходимость, обязанность отдавать кому-нибудь отчёт в своих действиях, поступках. (Слайд 11)

Запомните это слово!

Воспитатель: Послушайте точки зрения ваших одноклассников, какую из них вы предпочитаете?

1 ученик: Я считаю что ответственность мне не нужна, потому что за меня ребят несут ответственность все — родители, классный руководитель, воспитатели, директор.

2 ученик: А я считаю, что ответственность должна быть, потому что только за малышами необходим уход мамы, папы, воспитателя и директора детского сада. А здесь уже сидят взрослые люди, которые сами могут отвечать за себя и за свои поступки.

Обсуждение.

Шкала ответственности: У нас на доске есть шкала ответственности, я предлагаю каждому из вас оценить себя по ней, поставив фишку на ту ступеньку, на сколько вы считаете себя ответственным человеком. Задание выполняйте со словами: «Я себя считаю человеком ответственным, потому что...» (шкала от 1 до 5)

Вопросы:

- Какие чувства вы испытывали во время классного часа?

- С какими трудностями вы столкнулись? Как вы думаете, почему?

- Что нового вы узнали?

- Какие положительные качества вы узнали сегодня? Будете ли вы их в себе воспитывать?

Рефлексия:

Упражнение «Я в лучах солнца».

У каждого из вас на партах лежат маленькие солнышки — это маленькие Вы. На солнце, в центре круга напишите «Я». И вдоль каждого луча

напишите качества, которые должны быть у подростка, для того, чтобы достойно войти и жить в обществе. (Пишут качества)

В каждом из нас есть маленькое солнце. Это солнце — доброта. Добрый человек — это тот, кто любит людей и помогает им. Добрый человек любит природу и сохраняет ее. А любовь и помощь согревают, как солнце. Пусть эти маленькие кусочки большого солнца освещают и согревают ваш путь, помогая преодолевать все жизненные трудности. Пусть составляющими частями в вашей жизни станут внимательность, доброжелательность, скромность, отзывчивость, деликатность, воспитанность.

А сейчас давайте из этих маленьких солнышек составим на доске одно большое Солнце, как одно большое общество, в котором мы с вами живем и являемся частью общества. Без одного солнышка не будет целого Солнца, как и каждый из вас часть общества. Выходя к доске, назовите те качества, которые вы написали на лучах.

Завершение воспитательного часа.

**Надежда Александровна
ЛАБАЗАНОВА,
воспитатель КГУ «Областной центр
поддержки детей
находящихся в трудной жизненной
ситуации»
г. Алматы.**

Комбинаторика формулаларын қолданып есептер шығару

Оқу бағдарламасына сәйкес мақсаттары	9.3.1.5 Қайталанбайтын орналастыру, алмастыру және теру сандарын есептеу үшін комбинаторика формулаларын қолдана отырып есептер шығару.
Сабақтың мақсаты (Бағалау критерийі)	Есептер шығаруда комбинаторика формулаларын қолданады.
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Сабақтың Кезеңі (уақыт)	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 мин. (Ұйымдастыру кезеңі)	Ұйымдастыру кезеңі: Оқушылармен амандасу, түгендеу, сабаққа дайындығын тексеру. • Психологиялық ақуал: Шаттық шеңбері • Топқа бөлу Оқушылар шар әдісі бойынша үш топқа бөлінеді. I топ. Қызыл шар: орналастыру; II топ. Жасыл шар: алмастыру; III топ. Көк шар. Теру. • Үй жұмысын тексеру. Интерактивті әдіс арқылы өткен тақырыпты қайталау сұрақтары қойылады. Миға шабуыл әдісі 1) комбинаторика қай тілден алынған? 2) Комбинаториканың бөлімдерін атаңыз? 3) Факториал дегеніміз қандай ұғым? 4) 0! Факториал нешеге тең?	Амандасады Оқушылар шаттық шеңберіне тұрып бір біріне жақсы тілектер айтады Шар әдісі бойынша топқа бөлінеді	Үшбұрыштар арқылы бағалау Оқушыларға үш түрлі үшбұрыштар тартылады. Толық орындаған жасыл үшбұрыштар Жартылай орындаған сары үшбұрыштар	Үшбұрыштар Интерактивті тақта, шар

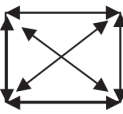
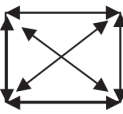
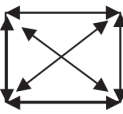

Сабақтың ортасы Негізгі бөлім Тақырыпты ашу. 5 мин	Оқулықпен жұмыс. №214 есеп. а) жазылуында 3, 4, 5 цифрларының біреуі бір реттен қолданылатын ә) тек 1, 2, 6, 7 цифрлары қайталанбай қолданылатын қанша әр түрлі екі таңбалы сан бар болады? Жұппен жұмыс: «Көршімен сырлас» әдісі. Сәйкестікті табу арқылы қай жұпқа қай формула түседі, сол есепті сол формулаға қойып шығарады.		Тапсырмасы дұрыс орындалмаған қызыл үшбұрыш	9-сынып оқулығы Г.Н. Солтан. А.Е. Солтан. А.Ж. Жумадилова									
8 мин		Жұптық тапсырманы әр жұп келесі жұпқа беру арқылы бір-бірін тексереді.											
10 минут	<table border="1"><tr><td>P_n</td><td>C_{13}^{10}</td><td>$\frac{n!}{m!(n-m)!}$</td></tr><tr><td>A_{10}^7</td><td>A_n^m</td><td>$n!$</td></tr><tr><td>$6!$</td><td>$\frac{10!}{3!}$</td><td>$\frac{13!}{10! \times 3!}$</td></tr></table> I жұп. Орналастыру: 1) Ондықтары мен бірліктері жұп, әрі әртүрлі цифрлар болатындай неше екітаңбалы сан жазуға болады? 2) 3 бос қызмет орнына 8 үміткер қанша тәсілмен қол жеткізе алады? II жұп. Теру: 1) Кітап сөресіндегі жеті кітаптан оқырман үш кітапты неше түрлі тәсілмен таңдай алады? 2) Бір қатарда 6 ұл мен 5 қызды қыздар қатар тұрмайтындай етіп, қанша тәсілмен орналастыруға болады? III жұп. Алмастыру: 1) Автобуска әрқайсысы жүргізуші бола алатындай төрт адам неше түрлі тәсілмен отыра алады? 2) «Дауыл» сөзінің барлық әріптерінен жасалған алмастырулар санын тап. Топтық жұмыс: «Ротация әдісі»	P_n	C_{13}^{10}	$\frac{n!}{m!(n-m)!}$	A_{10}^7	A_n^m	$n!$	$6!$	$\frac{10!}{3!}$	$\frac{13!}{10! \times 3!}$		Дескриптор: - Орналастыру формуласын пайдаланады. - Алмастыру формуласын пайдаланады. - Теру формуласын пайдаланады.	Үлестірмелі қағаз
P_n	C_{13}^{10}	$\frac{n!}{m!(n-m)!}$											
A_{10}^7	A_n^m	$n!$											
$6!$	$\frac{10!}{3!}$	$\frac{13!}{10! \times 3!}$											

5 мин	 Әр топқа тапсырма беріледі, берілген уақыт бойынша тапсырманы флипчартқа орындайды. Тапсырманы келесі топқа береді. Өзінің флипчарты келгенше жалғаса береді. Әр топтың маркері әр түрлі түсте болады. I топ: 1) Сыныптағы 10 ұл мен 12 қыз баладан құрылған оқушылардан 5 ұл мен 3 қыз баладан тұратын баскетбол командасын неше тәсілмен құруға болады? 2) Мектеп оқушылары ішінен 3 оқушыны 6 орындыққа неше тәсілмен отырғызуға болады; 3) а) Алты адамды неше түрлі әдіспен бір қатарға орналастыруға болады; ә) Осы адамдарды дөңгелек үстелге неше тәсілмен орналастырамыз. Жеке жұмыс (тест) 1) Бес элементтен екі элемент бойынша орналастырулар санын тап. А) 4. В) 3. С) 15. Д) 6 $A_5^2 = 5(5 - 2) = 15$ 2) Жеті кітапты кітаптар сөресіне қанша жолмен орналастыруға болады. А) 5040, В) 5000 С) 4356, Д) 5042 $P_{7=1 \times 2} \times 3 \times 4 \times 5 \times 6 \times 7 = 5040$		Дескриптор: - Есептің қысқаша шартын жазады; - Есепке сәйкес формуласын жазады. - Жауабын жазады Дескриптор: - Орналастыру формуласын пайдаланады. - Алмастыру формуласын пайдаланады. - Теру формуласын пайдаланады	Флипчарт Үлестірмелі қағаз
-------	--	--	--	--

5 мин	3) Жеті оқушының екеуін кезекшілікке жіберу керек болды. Жеті оқушының екеуін кезекшілікке неше жолмен жіберуге болады. A) 34. B) 21. C) 19. D) 15 $C_7^2 = \frac{7!}{2!(7-2)} = \frac{7!}{2!5!} = \frac{5 \times 6 \times 7}{2 \times 1} = \frac{42}{2} = 21$ 4) Есептеңіз: $C_{11}^2;$ A) 55; B) 43; C) 40; D) 54. ЕБҚЕ (Сурет, мүсін немесе граф көмегімен өз ойын жақсы көрсете алатын) оқушы тапсырмасы Есту қабілеті нашар оқушы <table border="1"><tr><td>Төрт бизнесмен өзара кездесіп, олар бір-бірімен визитка алмастырды. Олар неше тәсілмен визитка алмастырды.</td><td></td></tr></table> Функционалдық сауаттылық есебі 9-сыныпта 25 оқушы бар. Осы оқушылардың арасынан облыстық волейбол жарысына 6 оқушы негізгі құрамға және 3 оқушыны қосалқы құрамға неше әдіспен таңдауға болады. Қалыптастырушы бағалау: 1) Сыныпта 20 оқушы бар. Оның ішінен 3 шахматшыны неше тәсілмен таңдап алуға болады. 2) 4 оқушыны 7 орындыққа неше түрлі тәсілмен отырғызып шығуға болады. (Орналастыру)	Төрт бизнесмен өзара кездесіп, олар бір-бірімен визитка алмастырды. Олар неше тәсілмен визитка алмастырды.				
	Төрт бизнесмен өзара кездесіп, олар бір-бірімен визитка алмастырды. Олар неше тәсілмен визитка алмастырды.					
Сабақтың соңы			ЕБҚ (Сурет, мүсін немесе граф көмегімен өз ойын жақсы көрсете алатын) оқушы. Дескриптор: - Оқушы берілген есептің сызбасын сызады. - Жауабын жазады.			

	$A_7^4 = \frac{n!}{(n-k)!} = \frac{7!}{3!} = \frac{3^4 \cdot 5^1 \cdot 7^1}{3} =$ $4^1 \cdot 5^1 \cdot 6^1 \cdot 7^1 = 840$ 3) Төрт кітапты кітаптар сөресіне қанша жолмен орналастыруға болады. Кері байланыс. СМС 1. Сабақта не ұнады? 2. Маған қызықты болды. 3. Сабаққа ұсынысым бар. Кері байланыс «СМС» <table><tr><td>Сабақта не ұнады?</td><td>Маған ұнамалы</td><td>Сабақта өзгертім келеді</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> Үй жұмысы: № 216, 217 есеп.	Сабақта не ұнады?	Маған ұнамалы	Сабақта өзгертім келеді				Қалыптастырушы бағалау тапсырмасын үлестірме қағаздағы кестені толтырады	Дескриптор: - Теру формуласын қолданады - Комбинаториканың көбейту ережесін қолданады - Есептеулер жүргізеді және жауабын жазады Рефлексия жасайды	Кері байланыс «СМС» <table><tr><td>Сабақта не ұнады?</td><td>Маған ұнамалы</td><td>Сабақта өзгертім келеді</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Сабақта не ұнады?	Маған ұнамалы	Сабақта өзгертім келеді			
Сабақта не ұнады?	Маған ұнамалы	Сабақта өзгертім келеді														
Сабақта не ұнады?	Маған ұнамалы	Сабақта өзгертім келеді														

Куляш Орынбаевна БАЙМУРАТОВА,
Матайқұм орта мектебінің математика пәні мұғалімі.
Дияр селосы,
Байғанин ауданы,
Ақтөбе облысы.

Ағылшын тіліндегі танымал әндер арқылы оқушыларды оқыту ерекшеліктері

Ағылшын тілін үйреніп жатқан оқушыларға сол тілдегі заманауи әндер арқылы оқыту — олардың сөздік қорын молайтатын және кейбір грамматика ережелерін тез ұғынуға итермелейтін керемет педагогикалық құрал. Әнмен жұмыс жасау оқытушы үшін көп уақыт алмайтын жұмыс. Ең алдымен материалмен толық танысып алып, әнге

байланысты қосымша ақпараттар жинап, ондағы кездесетін сөздер мен сөйлемдерге сай лексикалық, грамматикалық тапсырмалар дайындау керек.

Кейбір әндердің өзі бейтаныс, күрделі болып келеді. Мұндай әндер біршама уақыт қажет етеді. Ол әнді толық түсініп, тарихы мен мазмұнын түсіну үшін мұғалім өзі түсініп, өзі дайын болуы керек.

Ағылшын тіліндегі әндермен сабақта жұмыс жасау келесі кезендерден тұрады:

- ✓ Ән тыңдауға дейін ән тарихымен, жаңа сөздермен таныстыру;
- ✓ Тыңдау кезінде сөздердің айтылуына мән беріп, жаңа сөздерді жаттату;
- ✓ Тыңдаудан кейін – ән мәтініндегі грамматикалық құрылымдарды талдау.

Әнді тыңдатпас бұрын оқытушы әуелі әннің тарихымен таныстырып немесе қысқаша ақпарат беріп өтсе, оқушылардың әнді үйреніп, есте сақтауларына зор ықпал етеді. Кездесетін қиыншылықтардың алдын алу үшін жаңа лексиканы таныстырып алғанда жөн. Мұндай жағдайда үйренушілер әннің мазмұнын жартылай біліп отырады. Әнді тыңдауға назарын бұрып, әнді тыңдап жатқан кездегі оқушылар зейінін назардан тыс қалдырмай ба-

қылау қажет. Әнді тыңдағаннан кейін әннің шумақтарымен жұмыс жасап, әр сөйлемді талдап, оған байланысты тапсырмалар беру керек.

Мысал ретінде, ағылшын тілінен 9-сынып оқушыларына арналған бір сабақтың жалпылама жоспарымен бөліскім келеді.

Сабақ үш кезеңнен тұрады:

1) **Бірінші кезең.** Үш топқа бөлінген топ әрқайсысы бір әннен айтып шығады. Ән үй тапсырмасы ретінде алдыңғы сабақтарда беріледі.

Бірінші топ – «Hey Jude» әні;

Екінші топ – «Stronger» әні;

Үшінші топ – «Umbrella» әні.

2) Танымал әндердің қайырымаларындағы грамматикалық қателерді табу сайысы.

3) Айтылған үш әннің ішіндегі сөздердің аудармасын табу жарысы.

Екінші кезең тапсырмалары:

Eleanor Rigby «Beatles» тобының әні All the lonely people, <u>where did they all come from?</u> All the lonely people, <u>where do they all belonged?</u>	Дұрыс жауап: All the lonely people, <u>where do they all come from?</u> All the lonely people, <u>where do they all belong?</u>
---	---

Lucky әні She's so lucky, she's a star But she cry, cry, cries in her lonely heart, thinking If there's nothing missing in my life <u>Then why did these tears came at night</u>	Дұрыс жауап: She's so lucky, she's a star But she cry, cry, cries in her lonely heart, thinking If there's nothing missing in my life <u>Then why do these tears come at night</u>
--	--

On the floor Dance the night away <u>Lives your life, and stays young on the floor</u> Dance the night away <u>Grab anybody</u> , drink a little more	Дұрыс жауап: Dance the night away <u>Live your life, and stay young on the floor</u> Dance the night away <u>Grab somebody</u> , drink a little more
---	--

Үшінші кезең: Интерактивті тақтағы үш әннің сөздері беріледі. Оқушылар 10 минуттың ішінде белгіленген сөздердің аудармаларын табуы тиіс.

The Beatles. Let it be
When I find myself in times of trouble,
Mother Mary comes to me
Speaking words of wisdom, let it be.

And in my hour of darkness she is
standing right in front of me
Speaking words of wisdom, let it be.

Let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be.

And when the broken hearted people
living in the world agree
There will be an answer, let it be.
For though they may be parted,

There is still a chance that they will see
There will be an answer, let it be.

Let it be, let it be, let it be, let it be
There will be an answer, let it be.

Let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be.

Let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be, be.

And when the night is cloudy there is
still a light that shines on me
Shinin' until tomorrow, let it be
I wake up to the sound of music,

Mother Mary comes to me
Speaking words of wisdom, let it be.

And let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be.

And let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be.

Ойын соңында ең көп ұпай жинаған топ жеңімпаз деп танылып, сабақ барысында үйренген ережелер мен сөздерді қайталайды. Осылайша мұғалім ағылшын тілінде ән айту арқылы, жаңа сөздерді оқушыларға жаттатып қана қоймай, грамматикалық ережелерді де қайталап шығады.

Гүлдана Шәкерғалиқызы СМАИЛОВА,
№21 жалпы орта білім беретін мектеп
КММ-нің ағылшын тілі пәні мұғалімі.
Семей қаласы,
Абай облысы.

Dream Vacation

Асем Маратовна ТУРУСПЕКОВА,
«Б. Майлин атындағы жалпы орта білім беретін
мектеп» КММ ағылшын тілі пәні мұғалімі.

Аягөз ауданы,
Абай облысы.

Мақсаты: а) ақпараттық; ө) коммуни- кативтік; б) пробле- маны шешу.	А) Герундийді қолдануға енгізу; Ә) Герундийді сөйлеуде қолдануға үйрету, диалогтық және монологтық сөйлеу дағдысын қалыптастыру; Б) Герундий туралы ақпаратты анықтау және оны қолдану жолдарын көрсету.
Сабақтың түрі	Жаңа материалды енгізу

Сабақта қолданылатын технологиялар	Ізгілендіру және ойын технологиялары		
Сабақтың әдісі	Сөздік, практикалық және көрнекілік		
Пәнаралық байланыс	Қазақ тілі		
Оқыту құралдары	Грамматикалық кесте, топша, суреттер, магнитофон		
Сабақтың барысы	Мұғалімнің қызметі	Оқушының қызметі	Күтілетін нәтиже
I. Ұйымдастыру бөлімі	Good morning dear children! Sit down please. First of all tell me who is on duty today? Who is absent today? What day of the week is it today? What season is it now? What is the weather like today? Now please look at the blackboard.	Good morning teacher! I'm on duty today. Today is snowy (windy, frosty and cloudy, sunny). Сабақтың барысы мен мақсатын тыңдайды.	Мұғалімнің қойған сұрақтарына жауап береді.
II. Үй тапсырмасын тексеру	Now children let's check up your home task. What was your home task? Your home task was Ex.11, 13.	Үй тапсырмасына жауап береді. Керекті сөздерді орнына қойып, сөйлемдерді толықтырып келеді.	Жаңа сөздерді ағылшынның айтылуы мен дұрыс қолдана біледі.
III. Жаңа материалды түсіндіру	Now children today we'll take a new theme as "Dream Vacation" 1. Close your eyes and think of your dream vacation: what kind of places will you visit? Who will you take with you? Example: Omar: I will visit Venice, it's in Italy. I will take my mother because I love her and know that her dream is to see this unusual city. Asef: I think I will visit St. Petersburg. I wish to	Omar: I will visit Venice, it's in Italy. I will take my mother because I love her and know that her dream is to see this unusual city. Asef: I think I will visit St. Petersburg. I wish to see its famous museum Hermitage. Who shall I take with	Мұғалімнің жаңа тақырып бойынша қойған сұрақтарына жауап береді. Жаңа тақырыпқа көңіл бөле біледі.

	see its famous museum Hermitage. Who shall I take with me? I can take Marina. She is a good friend and we like spending our free time together. 2. Read "Kuralai's dream vacation" 3. True or False 1. Kuralai is going to visit the most important cities of the world. 2. In Cairo Kuralai is going to dance samba. 3. She wants to stay in Melbourne for a long time. 4. She dreams to see the animals that she doesn't usually see in her country. 5. Her last country will be Kazakhstan because she will be tired. 4. What is Kuralai going to see or to do in these cities? a. New York – Statue of Liberty b. Paris – c. Rio-de-Janeiro – d. Cairo – e. Kyoto – Make sentences. Example: <i>a. In New York she is going to see the Statue of Liberty.</i> b. In Paris - c. - d. - e. - f. - g.	me? I can take Marina. She is a good friend and we like spending our free time together. Күралайдың армандары саяхат туралы әңгімесін оқиды. 1. Kuralai is going to visit the most important cities of the world. T 2. In Cairo Kuralai is going to dance samba. F 3. She wants to stay in Melbourne for a long time. T 4. She dreams to see the animals that she doesn't usually see in her country. T 5. Her last country will be Kazakhstan because she will be tired. F a. New York – Statue of Liberty b. Paris – Eiffel Tower c. Rio-de-Janeiro – to dance samba d. Cairo – Nile river e. Kyoto – try on a kimono there b. In Paris she is going to see the Eiffel Tower. c. In Rio-de-Janeiro she is going to learn to dance samba. d. In Cairo she is going to see the Nile river and Pyramids at Giza. e. In Melbourne she is going to see the special animals. f. In Tokio she is going to see the traditional	Диалогты кезекпен өте жақсы оқи отырып, өздерінің ойларын қоса отырады. Оқушылар әңгімені оқиды, аударалы. Ағылшын тілінде жақсы оқи алады. Мысалдармен тапсырма орындай алады. Жаңа сөздерді ағылшынның айтылуы мен тұрыс қолдана біледі. Ағылшын тілінде жақсы оқи алады, аударалы,
--	--	---	---

	5. What is the meaning of the proverb "East or West home is best" a. There is nothing like home; b. There is nothing like travelling; c. Visiting countries is the best thing. 6. Is there a proverb with similar meaning in your mother tongue? Number these countries according to Kurat's plan (Exercise 2) - Australia - Kazakhstan - Brasil - Japan - the USA - France - Egypt Grammar: The Gerund "V+ing" Gerund (-ing form) is used: a) <i>After preposition (before, after, without, by, at, to, of):</i> <i>After eating my lunch I went to school</i> <i>You can't translate the text without knowing the languages well.</i> b) <i>After certain verbs</i> <i>I enjoy travelling in summer.</i> <i>He finished doing his homework and went out.</i> c) <i>as a subject of the sentences</i> <i>Swimming is useful for health</i> <i>Working with children is very interesting</i> d. <i>After idioms:</i> <i>This film is worth seeing.</i> <i>This book is worth reading</i>	city of Kyoto. There is nothing like home. 1. The USA; 5. Australia; 2. France; 6. Japan; 3. Brasil; 7. Kazakhstan 4. Egypt; Where should you go to see the Canyons in Kazakhstan? a. Charyn; b. Kapchagai; c. Taraz. Түсіндірілген ережені мұқият тыңдайды. Берілген тапсырмаларды өте жақсы орындайды. Models the spelling of -ing form <table border="1"> <tr> <th>Verb s</th> <th>-ing forms</th> <th>Points</th> </tr> <tr> <td>wait,</td> <td>waiting</td> <td rowspan="4">Most verbs just add -ing</td> </tr> <tr> <td>help,</td> <td>helping</td> </tr> <tr> <td>visit,</td> <td>visiting</td> </tr> <tr> <td>listen</td> <td>listening</td> </tr> </table>	Verb s	-ing forms	Points	wait,	waiting	Most verbs just add -ing	help,	helping	visit,	visiting	listen	listening	сұрақтарға толықтай жауап береді. Тапсырмаларды орындайды, мәтіндерді оқиды. Сұрақтарға жауап береді Тапсырманы жылдам әрі дұрыс орындайды. Сөйлем құрайды, оқушылардың тақырыпты түсінгендері байқалады. Мақалдың мағынасын толықтай аша біледі.
Verb s	-ing forms	Points													
wait,	waiting	Most verbs just add -ing													
help,	helping														
visit,	visiting														
listen	listening														

<i>e. After verbs followed by the preposition "to":</i> <i>I'm looking forward to seeing you.</i> <i>She can't get used to getting up early.</i> Models the spelling of –ing form <table><tr><th>Verbs</th><th>-ing forms</th><th>Points</th></tr><tr><td>wait, help, visit, listen</td><td>waiting, helping, visiting, listening</td><td>Most verbs just add -ing</td></tr><tr><td>stop, stir, swim, begin, prefer</td><td>Stop-ping, stirring, swimming, beginning, preferring</td><td>Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)</td></tr><tr><td>write, care, hope, come</td><td>writing, caring, hoping, coming</td><td>Final single "e" after consonant is dropped</td></tr><tr><td>lie, die, tie</td><td>lying, dying, tying</td><td>Final "e" replaced with "y"</td></tr></table>			Verbs	-ing forms	Points	wait, help, visit, listen	waiting, helping, visiting, listening	Most verbs just add -ing	stop, stir, swim, begin, prefer	Stop-ping, stirring, swimming, beginning, preferring	Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)	write, care, hope, come	writing, caring, hoping, coming	Final single "e" after consonant is dropped	lie, die, tie	lying, dying, tying	Final "e" replaced with "y"	<table><tr><td>stop, stir, swim, begin, prefer</td><td>stopping, stirring, swimming, beginning, preferring</td><td>Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)</td></tr><tr><td>write, care, hope, come</td><td>writing, caring, hoping, coming</td><td>Final single "e" after consonant is dropped</td></tr><tr><td>lie, die, tie</td><td>lying, dying, tying</td><td>Final "e" replaced with "y"</td></tr></table>	stop, stir, swim, begin, prefer	stopping, stirring, swimming, beginning, preferring	Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)	write, care, hope, come	writing, caring, hoping, coming	Final single "e" after consonant is dropped	lie, die, tie	lying, dying, tying	Final "e" replaced with "y"	Оқушылар өз бетімен өте жақсы орындап шығады. Әңгімені жақсы түсінгендері байқалады. Елдердің басқа көрнекті жерлері жөнінде мәлімет алады. Оқушылар екі топқа бөлінеді. Тест құрайды. Герундий жөнінде толық мәлімет алады.
Verbs	-ing forms	Points																										
wait, help, visit, listen	waiting, helping, visiting, listening	Most verbs just add -ing																										
stop, stir, swim, begin, prefer	Stop-ping, stirring, swimming, beginning, preferring	Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)																										
write, care, hope, come	writing, caring, hoping, coming	Final single "e" after consonant is dropped																										
lie, die, tie	lying, dying, tying	Final "e" replaced with "y"																										
stop, stir, swim, begin, prefer	stopping, stirring, swimming, beginning, preferring	Final single consonant after one vowel double; Stress on second syllable, double final consonant (two syllable word)																										
write, care, hope, come	writing, caring, hoping, coming	Final single "e" after consonant is dropped																										
lie, die, tie	lying, dying, tying	Final "e" replaced with "y"																										
8. Read. She isn't pleased with her new life. After finishing the University Jane moved to a new city and			Оқушылар әңгімені оқиды.																									

	started working at a small firm. She isn't happy about it. Though she enjoys meeting different people her job isn't very well paid. Now she thinks of changing her job where she could earn a higher salary because her room needs redecorating and she would like to buy a car. Also Jane understood that she can't get used to getting up early. Jane speaks three languages, but she isn't very good at writing reports and she doesn't like working overtime. She has stopped going to the theatres which used to be one of her greatest pleasures. Her friends are far from her and she began missing them badly. Now she is looking forward to having a vacation.		Оқушылар тақтаға назарларын мұқият аударатырып, мұғалімнің айтқанын мұқият тыңдап отырады. Дәптерлеріне герундий жөнінде түсіндірілген ережені жазып алады. Оқушылар қосымша тақырыпқа байланысты өздерінің мысалдарын қоса отырады.
IV. Жаңа материалды бекіту	14. Using the information given in the texts, give advice to these travellers. 1. "Hey! I've told you there are 3 of us and I can see only 2 beds!..." 2. "We'd like to travel by car. We are worried about parking..." 3. "I am a heavy	1. They may move into a room a <u>roll-away-bed</u>. 2. They should stay at a <u>motel</u>. Parking is not problem there. 3. He/she may ask the receptionist to give him/her a wakeup call. 4. They may stay at a <u>youth hostel</u>, the prices	Оқушылар ұйымшылдық танытты. Оқушылар жаттығу барысында берілген